

NEETHI

KATHAVALI

Part V.

(Telugu Stories)

BY

Venkata Parvateeswara Kavulu

Editors & Publishers

A. P. G. Nilayam

PITHAPURAM.

కృతాను

నీతికథావళి

(విదవభాగము)

మొదటికూర్పు

వేంకటపార్వతీశ్వరకవులు

ఆంధ్రప్రచారణగ్రంథనిలయము

పితాపురము.

1927

కాపీరైటు రిజిస్టర్డ్

[చెల రు 0-5-0 మ]

చేర్పఁబడినవి. కావున నీచిన్నిపొత్తములు విద్యార్థులకుఁ గ్రహముగా భాషాస్థానమును, భావగ్రహణశక్తిని వర్ధిల్లఁజేయుటయే గాక నీతికథలతోఁ గూడినవి యగుటచే వారిసత్ప్రవర్తనమునకుఁగూడ మార్గదర్శకము లగునని భావించుచున్నారము. రెండవకూర్పునం దీగ్రంథములయందలి ప్రభానకథాభాగములను సూచించుచిత్రవటములనుగూడఁ జేర్పఁదలంచితిమి.

విద్యాశాఖాధికారులును, పరీక్షాధికారులును, స్థానిక ప్రభుత్వములవారును, ఉపాధ్యాయులును, వీనియుపయోగమును బరీక్షించి నూపరిశ్రమ సద్వినియోగమునకు వచ్చుచట్టి సాహాయ్యమును గావింపవలయు నని కోరుచున్నాము.

ఆంధ్రప్రచారిణీ
గ్రంథనిలయము,
పితాపురము.

వేంకటాచార్యతీర్థశర్మకవులు
15-9-27.

విషయసూచిక

౧ పరీక్షితుడు	౧
౨ ఇంద్రియములు	౧౪
౩ కృతజ్ఞత	౨౦
౪ ఆర్తరక్షణము	౨౪
౫ భస్మాసురుడు	౨౯
౬ విద్యాధి	౩౫
౭ అష్టావక్రుడు	౩౯
౮ బుద్ధిబలము	౫౨
౯ వామనావతారము	౫౭

శ్రీరామ

నీతికథావళి

(ఐదవభాగము)

పరీక్షితుడు

అయోధ్యా

అయోధ్యానగరమునఁ బరీక్షితుం డనునొకరాజు గలఁడు. ఆతఁడొకనాఁడు తనగుట్టము వధిరోహించి వేటకు బయలుదేఱెను. అరణ్యమునం దాతని కొక వింతలేడి గానం బడియెను. అంతవఱకును విచ్చలవిడిగ వనమధ్యమునఁ జరించుచు హాయిగ మేయుచున్న యాకురంగము రాజుం గాంచి సంతనే యొక్కయుదుటనఁ బరుగువారఁ దొడంగెను.

మహారాజుగూడఁ దనగుట్టము సతివేగముగ దాటించుచు నామృగమును వెంబడించెను గాని యెంతదూర మట్లు తిరిగి శ్రమపడినను హరిణమును బట్టుకొనఁజాలకపోయెను. ఆలేడి పొదలలోఁ దూరుచు, గుట్టలపై కెగయుచు, గంధరములలో దాఁగుచు, లోయలలోనికి దిగుచు నిట్లనేకరీతుల నాభూపాలు నలయించి చాలదూరమువఱకును దీసికొనిపోయె

ను. తుదకమ్మహారాజు గాఢాంధకారబంధుర మగు నొకకా
అడవిలో నాయాసముతోఁ బ్రవేశింపవలసినవాఁ డయ్యెను.
అప్పు డాతనికి దిక్కుతోఁచుట లేదు. ఆమృగమిఁక లభించు
ననునాశగూడ లేకుండఁబోయెను. అందుచే నృశాలుఁడు మి
గుల వేసటం జెంది “ ఇఁక నీమృగముకొఱకుఁ బ్రయత్నించు
టనలస లాభము లేదు. చాలనాయాసముగా నున్నది. ఎం
దైన జలము లభించునేమో వెదకి చూచి యిండుక దప్పి
తీర్చుకొనవలయును.” అని నిశ్చయించుకొనియెను.

ఆతఁడు తృష్టార్థిచే మిగుల నొగిలి మెల్లమెల్లఁగ గుఱ్ఱ
మును నడపించుకొనుచుఁ గొంతదూరముపోవునప్పటి కొకచో
నాతని కొక సుందరసరోవరము గానంబడియెను. పరీక్షితుం
డానందముతో నాపుష్కరిణియందు స్నానముచేసి యందలి
శీతలమధురజలంబులనుద్రావి మౌనాయాసము నపనయించు
కొని యందలిపచ్చికను మేయుటకై తనతురంగమును వదలి
వైచెను.

గుఱ్ఱము మెల్లమెల్లఁగఁ దిరుగుచుఁ దామరతూండ్లను
మేయుచుండెను. మహారా జాతటాకతీరమునఁ బచ్చికనేలపైఁ
బరుండి బడలికఁ దీర్చుకొనుచుండెను. ఇంతలో నెచ్చటనుండి
యో యతిమధురంబగువీణాగానరవ మాతనిశ్రవణయుగళం
బునఁ బ్రవేశించి పరమానందముం గూర్పఁదొడంగెను. అప్పు
డానరనాథుండు తనలో “ ఈమహారణ్యమున నేఁదిరిగినంత

వఱకు మానవసంచారమే యగపడలేదు. ఇట్టిదుర్గమవనమధ్య మునం దింతటిమనోహరముగ గానముచేయువా రెవ్వరై యుందురు ?” అని యనేకవిధముల నాలోచించుకొనియెను గాని యేమియును నిశ్చయించుకొనఁజాలకపోయెను. ఊహించినకొలఁది నాతనికి మహాశ్చర్యముగా నుండెను.

ఆతఁడామధురగానము నాలకించుచు నానందోన్మత్తుఁడై యేమేమియో యోచించుకొనుచుండెను. క్రమముగా నామధురస్వర మాతని సమీపించుచున్నట్లు తోచెను. కొలఁదిసేపటిలో నాతనికన్నులయెదుటఁ బువ్వులఁ గోసికొనుచుఁ బాడుకొనుచున్న త్రిలోకసుందరీమణి యగునొకరమణీమణి కానంబడియెను.

రాజాసుందరీరత్నముం గాంచినంతనే యున్నచోట నుండఁజాలక చటాటున లేచి యాకాంతచెంతకుం బోయి “సుందరీమణీ ! నీవెవ్వరివధూమణివి ? ఎవ్వరిదానవు ?” అని ప్రశ్నించెను.

అప్పు డాకన్యారత్నము నునుసిగ్గుచేఁ దలవంచుకొని మృదుమధురకంఠస్వరముతో “నేనెవ్వరివధూమణిని గాను. నాకింకను బెండ్లి గాలేదు ” అనియెను.

రాజు.—అలాగా ! అట్లయినచో నీవు నన్నుఁ బెండ్లి యాడెదవా ?

కన్య—మహారాజా ! నాకొక్క కోరిక యున్నది.

అమనవి చెల్లించెద సని నీవు వాద్దానము చేయఁగలిగినచో నేను నిన్నుఁ బెండ్లియాడఁగలను.

రాజు—కాంతా ! నీకాసంశయ మెందులకు ? నీవేమి చేయుమన్నను జేయుదును. అట్లు ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాను.

కన్య—మహాప్రభూ ! నేఁగోరునది చాలచిన్నకోరిక యే—జలము నాకంటి కెన్నఁచు నగపడకుండునట్లు చేయవలయును. అట్లు నీయింట నన్నుంపఁగలిగినచో నేను నిన్నుఁ బెండ్లియాడఁగలను.

రాజు—నెట్టిదానా ! ఇదియేనానీకోరిక ? ఇదిగో నేను ప్రతిజ్ఞాపూర్వకముగాఁ జెప్పచున్నాను. నాభవనమునందు నీకెన్నఁచు నుదకశబ్దశ్రవణమైనను లేకుండఁ జేయుదును.

పరీక్షితుం డిట్లొడంబడుటచే నక్కన్య యాతని పెండ్లి యాడుట కంగీకరించెను. తోడనే యయ్యిడుపురకును బాణి గ్రహణ మహాత్సవము సంపన్నం బయ్యెను. మహారాజు పరమానందముతో నవ్వధూరత్నమును బల్లకియందుంచి యయోధ్యానగరమునకుఁ దీసికొనిపోయెను. నగరమునందుఁ బ్రవేశించినంతనే యానరనాథునకు విషమవిచారము గలిగెను. రాణి కెచ్చట నీళ్లగపడునోయని యాతఁ డతిజాగరూకతతోఁ గట్టుదిట్టములను గావింపఁదొడంగెను.

రాజు దృఢప్రయత్నముతో భవనసమీపమునందున్న పరోవరముల నన్నిటిని బూడ్పించినై చెను. సరయూనదివై పున

నున్న సౌధగవాక్షముల నన్నిటిని మూయించినై చెను. డాబా చుట్టును జాలనెత్తుగా గోడలను గట్టించినై చెను. ఆతఁడు దానదాసీజనులం బిలిచి “మీరీదినముమొదలుకొని యంతః పురమునం దెన్నఁడును జలపానము చేయఁగూడదు” అని శాసించెను.

ఇన్ని యేర్పాటులను గావించినను రాజునకు విచారము తీటలేదు. పరిచారకులలో నెవ్వరైనఁ బొరపాటున నెవ్వడైన జలపానము చేయుదురేమో యని సంశయించుచుండెను. దానికేమి—ఎట్లోతగినకట్టుదిట్టములు చేయవచ్చును. నిత్యమును వారిని హెచ్చరించుచుండవచ్చును. వర్షముగురిసినచో నేమి చేయవలయును? ఆసమయమునం వామె నొకగదియొడమంచి తలుపుల నన్నిటిని బంధించివేయవలయు నని నిశ్చయించుకొనియెను. ఆరాజున కప్పటినుండి నిరంతరము నదియే యాలోచన—ప్రతినిమిషమునకు నాతఁడు తనపరిచారకులను హెచ్చరించుచుండును. నిమిషమునకు రెండుసారులు డాబా మీఁదికిఁ బోయి యేమూలనైన మేఘముక్రమ్ముకొన్నదేమో యని నలుదెసలను బరికించి వచ్చుచుండును.

నృపాలునకు నిరంతరము నదియే పనియైపోయెను. రాజకార్యములను బరిశీలించుకొనుట కాతని కవకాశ మెక్కడ నున్నది? ఇది యంతయుం గాంచి మంత్రి చాలవిరక్తుడై పోయెను. ప్రజలందఱును రాజదర్శనము తేక తల్లడిల్లిపోవు

చుండిరి. ఆవశ్యకకార్యములంగూర్చి యాలోచనకై మంత్రి రాజునకు వార్తనంపినప్పు డాతఁడు “నాకు తీరుబడిలేదు. నీవే యోచించి నీయిచ్చవచ్చినట్లు చేయుము” అని ప్రత్యుత్తర మంపుచుండెను.

ఈవిధముగా మాసములపై మాసములు గడదిపోవు చుండెను. ఈలోపల నెవ్వరికినిగూడ మహారాజు దర్శనమే లభించుట లేదు. రాజకార్యము లన్నియు నస్తవ్యస్తములయి పోవుచుండెను. ఇది యంతయుం గాంచి విశ్వస్తుఁడగుమంత్రి మిగులవిచారించి “కానిమ్ము! దీనికి నిష్క్రమి యేదియో యాలోచింపవలయును. ఉపాయాంతరముచే రాజహృదయ మును మరలింపకున్నచో, గొలఁదికాలములో రాజ్యవినాశన ము గాకరూనదు” అని యూహించుకొనియెను.

ఒకనాఁడు మంత్రి యంతఃపురమునందలిదాసీజనమును బిలిపించి “మీరందఱు నిష్పాదు చేయుచున్నపని యేమి?” అని ప్రశ్నించెను.

అప్పుడు వారందఱును మనఃకష్టమును సూచించుచు “అయ్యా! అంతఃపురమునందొక్కనీటిచుక్కయైనను నగపడ కుండునట్లు చూచుకొనుచున్నాము. ఎన్నిపనులున్నను మాని వైచి ముఖ్యముగా నీవిషయము సతిజాగరూకతతో, జూచు కొనుచుండవలయు నని మాకు మహారాజుజ్ఞ యైనది. జల మెక్కడ నగపడిన మాప్రాణములమీఁదికి వచ్చునో యను

భయముతో మేమందఱమునుగూడ నఱచేతఁ బ్రాణములుంచుకొని యంతఃపురకార్యములను దీర్చుకొనుచున్నారము” అని విన్నవించిరి.

రాణికి జలదర్శన మనినఁ బ్రాణసంకట మనువిషయము మంత్రికి స్పష్టముగాఁ దెలిసిపోయెను. అప్పు డాతఁడు తనలో “ ఈమెకుఁ గపటతంత్రముచే నెట్లయిన జలదర్శనము గావింపనలయును. తరువాత నేమగునోచూతము ! అంతతో నీపీడ వదలిపోయినచో క్షేమమే !” అని భావించుకొనియెను.

అనంతరము మంత్రి కొలఁదికాలములోనే యొకయుద్యానవనమును గల్పించెను. ఆతఁ డయ్యారామమధ్యమునం దెంతవర్షము గురియుచున్నను లోపలి కగపడకుండులాగున నతినిపుణముగా నొకదివ్యభవనమును నిర్మించెను. మఱియు నాయుపవనమునం దొకచోమాత్ర మతినిగూఢముగా నొక సరోవరమును నిర్మించెను. దానిచుట్టు నెత్తుగ గోడలను గట్టించెను. వృక్షశాఖలు, పుష్పలతలు మొదలగువానినడుమ నాపుష్కరిణి యున్నట్లు ప్రయత్నించిచూచువఱకు నెవ్వరికిని గానరానివిధంబునఁ గల్పింపఁబడియెను. కొంతకాల మాయుద్యానవనంబునఁ దిరిగినవారుగాని యచ్చట నాసరోవరమున్నదని గ్రహింపఁజాలరు.

అత్యద్భుతంబును, నతిమనోహరంబును, నసాధారణంబు నగునుద్యానవనమందిరము మంత్రిచేఁ గల్పింపఁబడి

నట్లు క్రమముగా మహారాజునకుఁ దెలియవచ్చెను. అదివ్య మందిరమం దున్నచో నెంతవాన గురియుచున్నను సగపడదని కూడ నాతఁడు తెలిసికొనియెను. ఈయింటనుండి నిమిషనిమి షమునకు వానయెప్పుడు వచ్చునో భయముచే నాకసమువంక నిరంతరమును జూచుచుండుట మహారాజునకు మహాకష్టముగా నుండెను. మంత్రియుద్యానమందిరముమాట తెలిసినంతనే మహారాజున కించుక యూపిరి తిరిగినట్లయ్యెను. ఆమందిరము నొక్కసారి చూడవలయునని యాతనికిఁ గుతూహలము గలి గెను.

ఒకనాఁడు రాజు స్వయముగఁబోయి యాభవనమును, ఉపవనమును జూచి మిగుల నానందించెను. తాను రాణితోఁ గలిసి సరపాయముగ నివసించియుండుట కాసౌధము మిగుల ననుకూలముగా నుండు నని సంతోషించెను. తఱచుగా వాన కొఱకు భయపడి యాకసమువంకఁ దలయెత్తి చూడవలసిన కష్ట మిఁకఁ దప్పిపోవు నని యూహించెను. రాణితోఁ గూడ నాయుద్యానమందిరమునఁ బ్రవేశించుటకు రాజిఁక నొకదిన మైన నాలస్యము చేయలేదు. మంత్రిమవసులోనానందమును బట్టజాలకపోయెను. అతఁడు స్వయముగా రాజదంపతుల నామందిరమునఁ బ్రవేశపెట్టి వెలుపలఁ దాళమును వైచి వచ్చెను.

ఇన్నాళ్ళనుండియుఁ దలుపులు మూసినగడ్డిలో నూపిరి

తిరుగుకుండ నిర్బంధముగా నున్నరాణి యిప్పు డాయుద్యానభవ
నమునఁ బ్రవేశించి ఫరమానందముతో విచ్చలవిడిగ విహరింప
నారంభించెను. ప్రాతఃకాలముననే రాజును రాణియు లేచి
యుద్యానమంతయుఁ దిరిగి చూచిరావలయు నని బయలుదే
రిరి. క్రమముగా రెండు జాములు తిరిగిపోయెను. వనవిహారా
నందముచే నొడలెఱుంగక తిరుగుచున్నవారి కింటిమాటయే
జ్ఞప్తికి రాదయ్యెను.

రాణితోఁ గలసి వచ్చినదిమొదలిప్పటివఱకును రాజౌక
గ్రుక్కెడునీరై నను ద్రాగి యుండలేదు. అప్పుడు రెండుజాము
లుతిరిగిపోవుటచే నెండ మిక్కిలి తీవ్రముగాఁ గాయుచుండెను.
అందుచే నాతనికి దాహమధికమై నోరెంచుకొనిపోవఁదొడఁ
గెను. ఇఁక నాతఁ డాయెండలోఁ దిరుగఁ జాలక క్రమముగాఁ
జెట్లకిందకిఁ బోయి విశ్రమింప నారంభించెను. అటనుండి
యాతఁడు లతానికుంజములలోఁ బ్రవేశించెను. మఱియుఁ
జలువకొఱకాసించి యమ్మహారాజౌక పువ్వుపొదనుండి మఱి
యొకపొదలోఁ బ్రవేశించుచు సేద దీర్చుకొనుచుండెను. ఇట్లుం
డఁగా నాతని కొకలతానికుంజాంతరాళంబునం దాకస్మికముగా
నొకచిన్న సరోవరము కంటఁ బడియెను !

తృప్తాభరముచే సకలాంగకములును దహించుకొనిపో
వుచుండ నోట మాట రాక, యొడలుదెలియక యెంతయో
తల్లడిల్లుచున్నరాజప్పు డాజలాశయముం గాంచి ప్రాణములు

తేదివచ్చినట్లుగా సంతోషించెను. ఆతని కప్పుడు జలసందర్శనమువలనఁ గొంప మునిఁగిపోవు ననుమాటయే స్మృతియందు లేకపోయెను. అందుచే నాతఁడు పరమానందము నందుచు రాణిని వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చెను. పిమ్మట నయ్యిరువురును గలసి యాసరోవరమునఁ బ్రవేశించి పరమాహ్లాదముతో జలవిహారముం గావింప నారంభించిరి.

స్నాన మైనది. మహారాజునకు దాహము తీరినది. ఆతనిహృదయమును, శరీరమునుగూడ శీతల మయ్యెను. రాజు శరీరమునకు వచ్చి చూచెను. రాణి యెచ్చట నున్నది? ఎందును గానఁబడుటలేదు. ఇరువురును గలసి సరసిలో మునుఁగుటయే గాని మరల రాణి తేలి స్నానముచేసినజాడ యేమియు రాజున కగపడలేదు.

అప్పు డాకస్మికముగా రాజుతలపై నాకసము విఱిగివడిన ట్లయ్యెను. ఆతఁడు దుఃఖిగద్గదస్వరముతోఁ బరిచారకులం బిలిచి యెల్లసంగతులను వారి కెఱింగించెను. నిమిషములో నీవార్త నగరమంతటను వ్యాపించెను. అనేకులుగుంపులుగుంపులై యావనమండిరమునఁ బ్రవేశించిరి. ఆసరోవరమంతయును గాలించి వెదకిరిగాని రాణిజాడ యెంతమాత్రము నగపడలేదు.

ఆపుష్కరిణియందలి జలమంతయును దోడ్చివై చిరి. కాని యేమియు లాభము లేకపోయెను. ఆసరోవరమధ్యమునం దొక

వివర మగపడియెను. అందు కప్పలు నివసించి యుండెను. దానిం గాంచినంతనే రాజు మహాక్రోధముతో “ ఈదుష్టమండుకములే నాప్రియురాలిని మ్రింగివైచినవి. సేవకులారా ! మీరందఱును గలసి వీని నీక్షణమునందే చంపుడు ! ఎవ్వరై న్నికప్పలను జంపుదురో వారి కంతయధికముగా బహుమాన మిచ్చెదను ” అని యాజ్ఞాపించెను.

రాజుతలచినచో దెబ్బలకుఁ గొదవ యేమున్నది ! ఆమాట విన్నంతనే చిన్నలును, బెద్దలును గుంపులుగుంపులుగఁ జేరి తమచేతికఱ్ఱలతోఁ గప్పలను గొట్ట నారంభించిరి. వారీవిధముగా విజృంభించి నీటివంచలను, వనాంతరములను, గృహకోణములను నిలిచియున్న కప్పలనన్నిటిని బెదరించి తోలి నంభరించుచుండిరి. కఱ్ఱలను జేతఁబూని కప్పలను గొట్టుటకై వచ్చుచున్న జనసమూహముచే నావనమందిర మంతయు నిండి పోయెను.

కప్పలను గొట్టితెచ్చి బహుమానముల నందుకొను చుండు విజయశూరులచే రాజసభారంగ మంతయు నంకులముగా నుండెను. రాజోద్యోగులందఱు నీవిషయముంగూర్చి నవ్వుకొనఁదొడంగిరి. మంత్రి యిది యంతయుం గాంచి విచారింపుచుండెను.

ఇఁక దిక్కుమాలినకప్పలదుఃఖమును దీర్చువా రెవ్వరు? అని నీటిలో తుమికినచో వలలువైచి పట్టుకొనుచుండిరి. బయ

టికి వచ్చినచో బండలతో మోడుచుండిరి. పొదలలో దాగి నచో వెదకివెదకి చంపుచుండిరి. నరియలలో దూరిన బెల్ల గించి వధించుచుండిరి. ప్రాణభయముచే గప్పలన్నియు గడ గడలాడిపోవుచుండెను. తుదకాయల్పజీవులన్నియును జేరి యొక్కసారిగా మహారాజుచెంతకుం బోయి యేకకంఠముతో “ మహారాజా ! దిక్కుమాలిన తుద్రాజీవుల మగుమమ్ము రక్షింపుము. వీరయజ్ఞచే సేవకులందఱును మమ్ము నిశ్చేషముగా నాశనము చేయఁజూచుచున్నారు. రక్షింపుము ! రక్షింపుము ” అని వేడుకొనియెను.

అప్పుడు మండుకరాజు తపసివేషముం దాల్చి మహారాజు చెంతకుఁ బోయి వినయవినమితుండై దీనస్వరముతో “ మహాప్రభూ ! ఈ భేకంబులు నీయెడలం గావించిన యపరాధం బేమియును లేదు. సర్వభూతదయావరు లగుమీరు వానియెడల వృథాకోర్కెధమును వహించుట ధర్మము గాదు ” అని విన్నవించెను.

రాజుమాట లాలకించి కోపముతో “ అట్లెన్నటికిని విడుచువాఁడను గాను. నిశ్చయముగా నీదుష్టభేకములే నారాణిని మ్రింగివైచినవి. వీనిని నిర్మూలముగఁ జేయకుండ విడువను ! ” అనియెను.

మండుకరాజు మరల మృదుస్వరముతో “ మహారాజా ! నీరాణిని మండుకములు భక్షించియుండలేదని నిశ్చయముగాఁ

జెప్పుచున్నాను. నేనుమండుకప్రభుండను. నాపే రాయువం
దురు. సీరాణి యగుసుశోభన నాతనూజ—ఆమె యిప్పుడు
నాచెంతనే యున్నది ” అని చెప్పెను.

మహారాజామాట విన్నంతనే లజ్జతుండై తలవంచుకొ
నియెను. నీచవంశసంభవ యగుమండుకాంగన తనకు రాణి
యయ్యె ననుకొనుట యీయాతని కెంతయో చిన్నతనముగాము
డెను. దూరదృష్టి లెఱుంగక రూపమోహముచేఁ బావోప
రించిన యకార్యమునకుఁ దగినశాస్తి యయ్యెనని యాతనికిఁ
బరితాపము గలిగెను. కామాంధకారముచేఁ గన్నుఁగానక
యెన్నియోకష్టములను నుఖముగా ననుభవించిన తనయవివేక
మున కారఁ డనేకవిధముల నిందించుకొనఁదొడంగెను.

అప్పు దుచితజ్ఞుం డగుమంత్రి మహారాజును సందర్శించి
స్వప్నసదృశముగా జరిగిపోయినవిషయముం గూర్చి మరల
స్మృతికిఁ దెచ్చుకొనవలదని బోధించి ప్రభుని బ్రసన్నుం గావించెను.

ప్రబలమోహంధకారనిర్మగ్నచిత్తు

లై మహాప్రజ్ఞలుంగూడ ♦ నజ్ఞులగుచు

మంచిచెడ్డ లెఱుంగక ♦ సంచరించి

యంతమందుఁ బశ్చాత్తప్తులగుచునుందు.

ఇంద్రద్యుమ్నుఁడు

ప్రళయకాలంబులయందునుగూడఁ జలింపక ప్రాణము
అతో నిలిచియుండువాఁడు మార్కండేయుఁడు. ఆతఁ డెన్ని
యోప్రళయములను దనకన్నలారఁ గాంచి యుండెను. ఆతఁడు
నాలఁ బురాతనుఁడు. ఆతనికంటెను జాల పురాతనపురుషుఁ
డైనవాఁడు ఇంద్రద్యుమ్నుఁడు. ఆమహారాజు చేసినదానము
లకును, ధర్మకార్యములకును, యజ్ఞములకును లెక్కలేదు. ఆతఁ
డెంతటిపుణ్యమును సంపాదించెనో దానిపరిమాణమును నిర్ణ
యించి చెప్పట యసాధ్యము.

ఆమహీపాలుఁడు తనపుణ్యబలముచే స్వర్గలోకమున
కుం బోయి యందు జహుసహస్రవర్షంబులు సుఖోపభోగంబు
లననుభవించెను. అట్లు చిరకాలంబు గడచుటయు జగంబునం
దాతనికీర్తి లోపించిపోయెను. అందుచే నాతఁడు స్వర్గమునుండి
మరల భూతలగతుండు గావలసివచ్చెను.

ఆరాజుట్లు స్వర్గచ్యుతుండై మర్త్యలోకంబునఁ బ్రవే
శించునప్పటి కతని చరిత్రమే భూలోకమున విస్మృతమైపో
యెను. ఆతనిదానధర్మములు యజ్ఞములు మొదలగువానిగౌర
వముమాట యటుండఁగా నామహీపాలునిపేరుగూడ నెఱింగి
నవారెవ్వరును జగంబున లేకుండఁబోయిరి.

అప్పు డింద్రద్యుమ్నుండు తనలో “మార్కండేయ మునీంద్రుఁడు చాలకాలముక్రిందటివాఁడు. మృత్యుంజయుఁ డగుటచే నాతఁ డింకను జీవించి యుండును. ఒకవేళ నాతనికి నాసంగతి తెలిసినఁ దెలిసియుండ వచ్చును. ఒకసారి యాతని కడకుఁ బోయి యడిగెదను.” అని భావించుకొనియెను.

తోడనే యాభూనాథుఁడు మార్కండేయాశ్రమమునకుఁ బోయి యమ్మునీంద్రుని సందర్శించి “మహాత్మా! నేనింద్ర ద్యుమ్నుండనువాఁడను. చాలకాలముక్రిందట నీభూలోకమున రాజ్యపరిపాలనముం గావించితిని. ఇన్ని దీలోకములోనివారం దఱును నాచరిత్రమునే మఱచిపోయిరి. మీరేమైన నన్నెఱుం గుదురేని దయయుంచి యానతీయవలయును” అని ప్రార్థించెను.

మార్కండేయుం జాతనిమాట లాలించి యాశ్చర్య ముతో “అయ్యా! నేనెప్పుడును దీర్ఘక్షేత్రములవెంటఁ బడి తిరుగుచుండును. అస్తిమితుండ నగునే నెన్నియోసాదులు నాసంగతినే మఱచిపోవుచుండును. అట్టివాఁడను నీచరిత్రము నెట్లు జ్ఞప్తియం దుంచుకొనఁగలుగుదును?” అని చెప్పెను.

ఇంద్రద్యుమ్నుఁ డమ్మునిచంఘ్రుని వచనంబు లాల కించి ఖిన్నుండై “నయమీంద్రా! మీకంటెను బుర్రాతను లైనవారెవ్వరైన నిప్పు దీభూలోకమునందున్నచో నెఱింగింప వలయును” అని ప్రార్థించెను.

మార్కండేయుం డించుకనే పోచించి “రాజా

హిమాలయపర్వతమునం దొకపక్షి యున్నది. అది నాకం
టెను జాల పురాతనమైనది. నీవక్కడకుఁ బోయి తెలిసికొనఁ
దలంచితివేని నేనును నీవెంట వచ్చెదను. కాని యది చాల
దూరదేశము!" అని చెప్పెను.

ఇంద్రద్యుమ్నం డామాటకుఁ బరమసంతుష్టుండై
“ మునీంద్రా! ఎంతదూరమైన నేమి? పెద్దలగుమీరు శ్రమ
పడి నడవనక్కఱలేదు. నేను మిమ్ములను నాభుజముపైఁగూ
ర్చుండఁబెట్టుకొని యచ్చటికిఁ నీసికొనిపోయెదను. దయయుంచి
నాతో రావలయును ” అని వేడుకొనియెను.

మునివరుం డగుమార్కండేయుం డండులకు సమ్మతిం
చెను. ఇంద్రద్యుమ్నం డాతని నెత్తుకొని యశ్రమంబున హి
మాచలముంజేరి యాపక్షిని సందర్శించి “ పక్షీంద్రా! ఈలో
కంబున నీకంటెఁ బెద్దవా రెవ్వరును లేరని విని యుంటిని.
నీవింద్రద్యుమ్నుండ నగునన్నెఱుంగుదువా ? ” అని ప్రశ్నిం
చెను.

ఆమాట విని యావృద్ధవిహంగము తనకను తెప్పలను
విప్పి, గోశములవంటిగుడ్లు మిలమిల మెఱయుచుండ ముందటికి
వచ్చి కూర్చుండి మరల లేచి, యిండుకవంగి, ప్రక్కకుఁ దిరిగి
యారాజు నెగాదిగఁ బరిశీలించి యేకాగ్రచిత్తముతోఁ దలపై
కెత్తి యాలోచించి తుదకు గంభీరస్వరముతో “ మహారాజా!
నాకు నిన్నఁజూచినట్లు స్మృతి గలుగుటలేదు. ” అని చెప్పెను.

రాజంతలో నూరకుండక “విహంగరాజా ! నీకంటెను ముసలివా రెవ్వరైన నున్నారా ?” అని ప్రశ్నించెను. అప్పు డాపక్షి యించుక మోచించి “అయ్యా ! ఇచ్చటికిఁ జాల దూరంబున నింద్రీద్యుమ్న మనునొకసరోవర మున్నది. దాని తీరమునందు నాడీజంఘుఁ డను పేరితో నొకబకశ్రేష్ఠుఁడు విహరించుచుండును. మీరాతనియొద్దకుఁ బోయి తెలిసికొ న్నచో సర్వంబును దెలియఁగల దనుకొనియెదను. ఆతఁడు నాకంటెఁ జాలపెద్దవాఁడు” అని మెఱింగించెను.

ఆపక్షి చెప్పినమార్గమును బట్టి యింద్రీద్యుమ్నంబు మార్కండేయసహితముగాఁ బోయి యాసరోవరమును జేరి తీరమునందున్న బకరాజమును సందర్శించెను. అప్పుడు మా ర్కండేయుఁ డాకొంగం గాంచి “అయ్యా ! నీవింద్రీద్యుమ్న మహారాజు నెఱుంగుదువా ?” అని యడిగెను.

అప్పు డతివృద్ధుం డగునాడీజంఘుఁ డొంటికొలిపై నిలిచి దీర్ఘకాలమువఱకు నాలోచించి “మహాత్మా ! నాకాత నిచరిత్ర మేమియును దెలియదు. ఇంతకాలమునుండి జీవించి యుంటిని గాని నేనెన్నఁడు నాతనిపేరైనను వినియుండలేదు” అని చెప్పెను. ఇంద్రీద్యుమ్నుఁ డాతనిని గాంచి “నీకంటెను ముసలివా రెవ్వరైన నిస్స డీలోకంబున జీవించియున్నారా ?” అని యడుగుటయు నాడీజంఘుండు తత్త్వణమే “అయ్యా ! లేకేమి ? ఈసరోవరమునందే అకూపారుం డనునొకవృద్ధకచ్చ

పుడున్నాడు. ఆతడు నాకంటెను జాలవృద్ధుడు!" అని చెప్పెను.

రాజాతని నొకసారి దర్శింపవలయు ననిపాంఛించుటయు నాడీజంఘుడు "మంచిది. నేనాతని బిలిచెద" నని చెప్పి యాసరోవరకోణముకడకు వారిని దీసికొని పోయి యుచ్చస్వరముతో "అకూపారా!" అని పిలిచెను. ఆనాడీజంఘుని కంఠస్వరము నాలకించినంతనే కూర్మరాజు తిశీఘ్రముగ జలమధ్యమునుండి వెలుపలికి వచ్చి "ఏమినాయనా!" అని పలుకరించెను.

అప్పుడు మార్కండేయుం డాముసలితాఁబేటిం గాంచి "అయ్యా! నీవీయింద్రద్యుమ్నమహీనాథు నెఱుంగుదువా?" అని ప్రశ్నించెను. ఆమాట విన్నంతనే కూర్మరాజు గోలుగోలున నేడువ నారంభించెను. కొంతసేపటి కతఁడే దుఃఖము నుపశమించుకొని "అయ్యా! ఆమహారాజు నెఱుంగనివారెవ్వరుందురు? ఈజగంబున్నంతకాలము నాతనిచరిత్రముకీర్తింపఁబడుచు నుండవలసినదే. ఆతడు చేసినన్నిమహాయజ్ఞముల నెవ్వరు చేసినారు? ఆపుణ్యాత్ముఁ డొనరించిన గోదానములకు లెక్కయున్నదా? యజ్ఞములలో నాతడు దానముచేసిన గోవుల లెక్కలదెబ్బలచేతనే యీభూతలమంతయును బల్లమై యాతనిదానజలధార లిందుఁ బ్రవేశించినవి. అప్పటినుండియు సీసరోవర మింద్రద్యుమ్ననామముచేఁ బ్రసిద్ధంబై యున్న

అనాటినుండియు నేనిందుఁ బ్రవేశించి సుఖంబుగఁ గాలక్షేపము చేయుచున్నాను.” అని చెప్పెను.

అంతలోనే స్వర్గలోకమునుండి దివ్యవిమాన మచ్చటికి విచ్చేసెను. దేవత లంతరిక్షమున నిలిచి యింద్రద్యుమ్న నుద్దేశించి. “మహారాజా ! ఇంకను నీపుణ్యచరిత్రము భూలోకమునందు విస్మృతమై పోలేదు. సీవు, మరల నీవిమానము నధిరోహించి స్వర్గమునకు విచ్చేయుము!” అని హెచ్చరించిరి.

పుణ్యచారిత్ర మెందాఁకఁ ♦ బుడమియందు
నిలుచు నందాఁక స్వర్గంబు ♦ గలదుగానఁ
బరసుభాధులు చిరకీర్తి ♦ కరములైన
పుణ్యకార్యంబు లొనరించి ♦ పోవుచుందు.

కృతజ్ఞత

అభిరక్షణ

పూర్వకాలంబున నొకకిరాతుఁడు ఘోరివిషలిప్తంబు
లగు బాణములతో మృగంబులను వేటాడి చంపి వానిమాంస
ముచేఁ గుటుంబపోషణము చేసికొనుచుండెను. ఒకనాఁ డాతని
యలుగు గుఱితెప్పి యొక మహావృక్షమునకుఁ దగులు కొనియె
ను. ఆశరాగ్రమునందలి విష మెంతటిదారుణమైనదియో గాని
యతివిశాలం బగు నాపురాతనభూరుహము తక్షణమందే
యగ్నిజ్వాలావృతమై నిమిషములో మాడిపోయెను.

యుగయుగాంతరములనుండి దానిశాఖలపై గూండ్లు
కట్టుకొని తరతరములనుండి నివసించుచున్న పక్షులన్నియు న
య్యుపద్రవంబునకు భీతిల్లి చిరాశ్రయస్థానమగు నా తరువర
మును బరిత్యజించి చెట్టొకపిట్టగాఁ జెల్లాచెదరై పోయెను.

ఆవృక్షస్కంధమునందలి యొకతొట్టగోఁ జాలకాలము
నుండి యొకచిలుక నివసించి యుండెను. ఆవృక్షరాజము
కాలవశంబున నావిధముగా శుష్కించిపోవుటం గాంచి యా
శుకము చాలవిచారించెను. ఇతరములగు తనతోడి విహగంబు
లన్నియు జీర్ణంబగు నాభూజమును ద్యజించిపోవుచుండుటం
గాంచియు నాకీరరాజ మెంతమాత్రమును దానిని బరిత్యజించి
పోజాలకపోయెను. ఎంతశుష్కించిపోయినను, ఎంతనిష్ఫలం.

నై పోయినను, ఆవృక్షమునకును, దనకును గలచిరకాలసంబంధమును విశ్వాసము గలయాచిలుక కేవలమును ద్రెంచి నై చుకొనఁజాలకపోయెను. అయ్యుత్తమవిహంగము నిద్రాహారములనుబరిగఁగింపక నిరంతరము నామహీజముంగూర్చియే దుఃఖించుచుండెను.

అమరేశ్వరుం డగునిందుగ్రిండు స్వర్గమునుండి యాచిలుక యద్భుతచరిత్రముం గాంచి మిగుల నానందించి యాపక్షిండున కొకసారి తనదర్శనభాగ్యమును బ్రసాదింపకుండ నిలువఁజాలకపోయెను. ఒకనాఁ డాచిలుక యాతరుకోటరంబునఁ గూర్చుండి దానిపూర్వసౌభాగ్యముం దలంచుకొని దుఃఖించుచుండఁగా దేవేంద్రుం డొకవృద్ధబ్రాహ్మణవేషధారియై యచ్చటికి వచ్చి “ఓపక్షిరాజా ! నీతల్లి మహాసౌభాగ్యముచే నీవంటితనయునిం బడసి ధన్యురాలైనది. కాని నీవీ యెండు చ్చెట్లు నేల యాశ్రయించి యుండెదవు ? ఈసమీపమునందెన్నియో ఫలవృక్షము లున్నవి. ఇందు నీకొక కసుగాయయైనను లభింపదుగదా ! శూన్యగేహమువలె నున్న యీశుష్కభూజమును విడిచి యెచ్చటికై నను బోఁగూడదా ?” అని యెను.

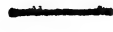
ఆచిలుక చాల తెలివి గలది. చూచినంతనే యెదుటివారిమంచిచెడ్డలను బాగుగఁ దెలిసికొనఁగలదు. అమహీనురుఁడు చాల గొప్పవాఁడని యాకీర మంత్రులనే గ్రహించి

“ మహాత్మా ! మీవంటి పుణ్యపురుషులమీఁదెని జవదాటుట నావంటిదానికి సాధ్యమగునా ? కాని నేను పుట్టినప్పటినుండియు నీచెట్టునే యాశ్రయించియుండి క్రమముగాఁ బెరిగి పెద్దవాఁడనై తిని. ఈమహీయమాము తండ్రినలె మాకుటుంబమునకు నిలువనీడ నొసంగి యెన్నియో కష్టసమయములయందు మమ్ముఁ గాపాడినది. మహానైభవముతోఁ దులదూఁగుచు మాకప్పు డంతటిమహోపకారముం గావించిన యీవృక్షరాజము సట్టియాపత్సనుయమునందు విడనాడిపోవుటకు నా హృదయ మెంతమాత్రము సంగీకరింపకున్నది. అట్లు పరిత్యజించిపోవుట యధర్మమగునో కాదో మీరే వచింపుఁడు ! ” అనియెను.

సాధుజనసమ్మతంబు లగు చిలుకపలుకుల నాలకించి దేవేంద్రుండు సంతুষ్టుండై “ ఓశుక శ్రేష్ఠా ! నేను నీయుత్తమ స్వభావముం గాంచి పరమానందభరితుఁడ నై తిని. నేను దేవేంద్రుఁడను. నీకేమికావలయునో కోరుకొను మిచ్చెదను ” అని యనుగ్రహించెను.

అప్పుడాకీరరాజము పరమసంతోషముతో నతిమృదుల స్వరంబున “ సురలోకనాథా ! నీకు నాయెడల దయ గలదేని నాకాశ్రయదాత యగు నీవృక్షరాజ మెప్పటివలె జీవించి శాఖాపల్లవపత్రిప్రసూనఫలభరితంబై మహానైభవంబున విలసిల్లునట్లునుగ్రహింపుము ” అని వేడుకొనియెను.

ఇంచుమించు మహాష్టదముతో “ నల్ల యగుఁగాక ”
 యని పలుకుచు శుష్కభూజముపై నమృతరసమును జిలుకరిఁ
 చుటయుఁ ద^{క్ష}ణమందే యమ్మసీరుహము యథాపూర్వ
 ముగ విభవశోభితం బయ్యెను.

కష్టసుఖములలోన భాగంబు గొనుచు
 నాపదలనైన, సంపదలందు నైనఁ
 బాయ కాశ్రయులకు మేలుఁసేయుకొఱకె
 చూచుచుందు కృతజ్ఞులౌచుజను లెపుడు.

ఆర్తరక్షణము

శిబివంశమున కలంకారభూతుడైన “ఉశీనరుడు” అనురాజేంద్రునిచరిత్ర మతిపవిత్రమైనది. ఈలోకమునందుఁ బుణ్యాత్ముల యుత్తమచరిత్రములు గౌరవింపఁబడుచున్నంత కాలమునుగూడ నుదారహృదయుఁ డగునుశీనరుడు కీర్తింపఁ బడుచునే యుండును.

మహారాజగు నయ్యుశీనరుడు గావించినన్ని యజ్ఞముల భూలోకమునందే గాక దేవలోకమున దేవేంద్రుఁడుగూడఁ గావించి యుండలేదు.

ఒకనాఁ డిందుగ్రిండు నైశ్వానరునిం బిలిచి “ఓయగ్ని దేవా ! మనమొకసారి భూలోకమునకుఁ బోయి యుశీనరుఁ డెంతటి ధార్మికుఁడో పరీక్షించి రావలయును. అతనిచరిత్రము నుగూర్చి యనేకు లనేకవిధములుగాఁ బ్రశంసించుచుండుట వినియున్నాఁడను. స్వయముగాఁ జూచినఁ గాని సత్యము బోధపడదుగదా ! మనము తప్పక పోయివత్తము రమ్ము !” అనియెను.

అట్లయ్యిరువురు నాలోచించుకొని యింద్రుఁడు దేగఝా పమును, హుతాశనుఁడు పాపురపురూపమును ఛాల్చి భూలోక యాత్రికు బయలుదేరిరి.

అప్పుడు మహారాజగునుశీనరుడు మహానైభవముతో యజ్ఞమును గావించుచుండెను. అప్పు డాకాశమార్గమున శ్యేనముచేఁ దఱుమఁబడుచుఁ బ్రాణభయంబున గడగడవడం కుచు నొక్కయుదుటునఁ క్రిందికి దిగి పావుర మమ్మహారాజు తొడపై వ్రాలి యుత్తరీయముచాటున దాగికొనియుఁ గంపించిపోవుచుండెను.

దానిపంటనే జేగయఁ గ్రిందికి వ్రాలి యాభూపాలు నిచెంత నిలిచి “ స్వామీ ! నాకడుపు మండిపోవుచున్నది. ఈయాకలిబాధచే నాప్రాణములు నిలుచునట్లులేదు. నీవీకపోతమును విడిచిపెట్టుము. నేను దానిని భక్షించి ప్రాణములను నిలుపుకొందును ” అని వేడుకొనియెను.

రాజు—దీనిని నేనెట్లు విషవఁగలుగుదును? ఈకపోతము ప్రాణభీతిచేఁ బరుగెత్తుకొని నాచెంతకు వచ్చి నన్నాశ్రయించినది. ఇట్టిదీని నూరక పరిత్యజించినైచుట ధర్మము గాదు. శరణాగతపరిత్యాగము బ్రహ్మహత్యకంటెను, గోహత్యకంటెను మహాపాతకము గాదా ?

జేగ—మహాప్రభూ ! అఖిలజీవులు నన్నమువలననే జీవించుచున్నవి. కావున నేనిప్పు డాహారమును భుజింపకయున్నచోఁగొలఁదినిమిషములలోఁజచ్చిపోవుదును. నేను మృతుండనై నచో నాభార్యయు, నోరెఱుంగనిబిడ్డలును, దిక్కుమాలిన నాయాశ్రితులునుగూడ మరణింపఁగలరు. ఒక్కజీవిని రక్షిం

షడలఁచి యిందఱుజీవులకు నిష్కారణముగా వినాశమును గల్పించుట మీవంటివారి కుచితధర్మమగునా ?

రాజు—నాకట్టి యుద్దేశము లేదు. మీరందఱు నేల చావలయును. మీకాహారమే గదా కావలయును ? మీభోజనముకొఱ కీకపోతమునే చంపనక్కఱలేదు. ఇక్కపోతమాంసముకంటెను రుచ్యంబు లగుననేకమాంసములను దెప్పించి మీకుఁ బెట్టించెదను. హాయిగ భుజించి మీయాకలి దీర్చుకొని జీవింపుడు.

జేగ—రాజేంద్రా ! పరమేశ్వరుఁడు పాపురమునే జేగ కాహారముగా నేర్పఱిచియున్నాఁడు. మాజాతివా రితరజీవుల మాంసములను భుజించువారు గాదు. కావున నాలక్ష్యము నకుఁ జిక్కితప్పించుకొని నీచైత దాఁగియున్నయీ పాపురమును నాకొసంగి సకుటుంబముగ నన్నుద్ధరింపఁగోరెదను.

రాజు—ఓవిహంగవర్యా ! నీవిప్పుడు విశాలంబగు నారాజ్యమును వాంఛించినను నేను మనఃపూర్వకముగా సిచ్చి వేయఁగలను. ఇంకను నేను కోరినను బ్రాణపణంబుగ సంపాదించి తెచ్చి యర్పింపఁగలను. కాని శరణాగతం బగునీక్కపోతమునుమాత్రము నీకొఱకుఁ బరిత్యజింపఁజాలను. నేనేమి గావించిన నీవిక్కపోతమును విడుచుటకు సమ్మతింతువో యెఱింగింపుము. నేనిప్పుడు నీకోరినకోరికం దీర్చుటకు సంసిద్ధుఁడనై యున్నాఁడను.

జేగ యతివిచారసూచకముగా నొక్కనిట్టూర్పు విడిచి మొగమించుక ప్రక్కకు వంచి కన్నలు మూసి కొంతనే పాలో చించి మృదుస్వరముతో “ భూపాలచంద్రా ! మీకీపావురము నల దంతటిప్రేమయో యున్నదో నిది యెంతయెత్తుండునో యంతటి తూకముగలమాంసమును మీశరీరమునుండి గోసి నాకొసంగవలయును. అట్లయినచో నేను దానిం గైకొని పర మసంతోషముతో నీపావురమును విడిచిపెట్టి పోగలను ” అని చెప్పెను.

ఆమాటకు మహారాజు పరమానందభరితుఁ డయ్యెను. తత్క్షణమే యాతఁ డొకత్రాసును దెప్పించి యందొకనైపునఁ బావురమునుంచి రెండైనైపునఁ దనదేహమునుండి మాంసమును గోసి నైచుచుఁ దూఁప నారంభించెను. ఈవిధముగా రాజు తనమాంసమంతయుఁ గోసి వైచినను గపోతముతో సమముగాఁ దూఁగకయేపోయెను. తుద కమ్మహారాజు నిరుపాయుండై యస్థి మాత్రం బగుతనశరీరమునంతను దులయందుంచినైచెను.

అసాహసకృత్యముం గాంచుచున్నసభాసదు లందఱును శోకభయకంపితులై నిశ్చేష్టులైపోయిరి. అప్పు డాశ్వేనక పోతము లింద్రాగ్నిరూపములం దాల్చి పరమానందగద్గదకంఠ స్వరములతో “ మహారాజా ! మేమింద్రాగ్నులము. నీధర్మ దీక్షను బరీక్షింపఁదలఁచి యీవిధముగాఁ గపటవేషములం దాల్చి వచ్చితిమి. అత్యద్భుతంబును, అసాధారణంబును నగు

నీయివ్వుటిసాహసకృత్యము త్రిభువనప్రాశంసనీయమైనది. ధర్మైకతత్పరుండ వగు నీశవిత్త్రచరిత్రము ముల్లోకములవారికిని జరన్మరణీయుం బగుఁగాక !” అని యాశీర్వదించి యుశీసరుని సుందరశరీరము తొల్లిటికంటె నధికతేజస్సాందర్యములచే శోభిల్లునట్లుగ్రహించి యాన్మచాలుని వీడ్కొని యంతర్హితులైరి.

అఖిలభూతదయాపరుడై సమనులు
శ్రీతుల శరణాగతుల రక్షిసేయువేశ
భాగ్యమైన, రాజ్యంబైనఁ బ్రాణమైన
నర్పణము సేయుటకు వెనుకంజ యిడరు.

భస్మాసురుడు

అపూర్వము

పూర్వకాలంబున రాక్షసవంశమునందు భస్మాసురుడు డను నొకదానవుడు జనించి సకలలోకకంటకులై విజృంభించుచుండెను. కూరస్వభావముచే నాతనిమించినరక్కసు లేవ్వరు. నదివఱకుఁ బుట్టి యుండలేదు. సాధువులను బాధించుటయే యాతనికి నిత్యకృత్యమై యుండెను. మూఁడులోకములయందును దన కెదురెవ్వరును లేకుండవలయు ననియుఁ దనశత్రువులందఱును సమూలముగ నశించిపోవలయు ననియు నాతని యుద్దేశము. దేవతలు, దానవులు, మానవులు మొదలగువారందఱు నాతనిపేరుచెప్పిన గడగడలాడుచుండిరి.

ఇట్లున్నను దురాత్ముడగు నాదానవునకు సంతృప్తి గలుగలేదు. త్రిలోకములను గలఁగింపఁజేయునంతటి దివ్యశక్తిని సంపాదించవలయు నని యాతని కభిలాషగలిగెను. అందుచే నాతఁడు హిమాలయంబునకుం బోయి పరమేశ్వరు నుద్దేశించి యతిఘోరముగఁ దపంబు చేయనారంభించెను.

క్రమముగా నాతని తపస్తేజముచే సకలలోకములును బరితపింపఁదొడంగెను. లోకరక్షకుం డగుపరమేశ్వరుం డప్పుడు లోకావసంబునకై యాదానవేశ్వరునకు సాక్షాత్కరించి, వత్సా! నేను నీమహాతపంబునకు సంతృప్తుండ నైతిని. నీకేమి కావల

యూనో కోరుకొనుము" అని యచగ్రహించెను.

కండకావరముచే గన్నుఁగానక దారుణకృత్యముల నాచరించుచుండు దురాత్ములకు దేహబలమున్నంత బుద్ధిబలముండదు. ఆభస్మాసురునకుఁ దన్నుఁబ్రతిఘటించినవారిని నాశనము చేయునంతటిమహాబలమును సంపాదించవలయు నని యుండెను. అందుకొఱకే యింతటి కఠోరతపముఁగావించెను. తాని యిప్పు డెట్టికోరికను గోరుకొనవలయునో యాతనికిఁ దోచుటలేదు.

అయ్యసురవీరుండనేకవిధముల నాలోచించుకొనియెను. తనకెందు నపజయ మనుమాట లేకుండఁ బరుల నతిపలభముగా హింసించుటకుఁ దగినశక్తియే యాతనికిఁ గావలయును. తుదకాతఁ డొకవిధముగా నిశ్చయించుకొని పరమేశ్వరునకుఁ బ్రణామంబు చేసి "దేవదేహా! నాచేయి యెవ్వనితలపైఁ బెట్టుదునో యాతఁ డాక్షణమునందే భస్మమైపోవునట్టివరంబును నాకుఁ బ్రసాదించవలయును" అని యర్థించెను.

భక్తవత్సలుల డగు దేవులకు భక్తులకోరికలను దీర్చుపట్టున వారిపాపపుణ్యాన్వభావములతోఁ బనిలేదు. అదైత్యుని తపంబునకుఁ జరితుఘ్నండైన యాశ్వరుం డప్పుడు "దానవాగ్రహిణీ! నీకోరిక సఫలం బగుఁగాక!" అని యాతఁడెచ్చెను.

అమాట విన్నంతనే భస్మాసురుండు కొడమసింగము వలె లేచి తనదక్షిణహస్తమును బైకెత్తి యమ్మహాదేవునిశిరం

బునం మంచుటకై విజృంభించి యొక్కయుదుటన నందీశ్వరుని
మీదికి లంఘించెను. అది యంతయుం గాంచి వృషభరాజు
మహాదేవునిమూపుపైఁ జేర్చుకొని చటాలున వెనుకకుఁ దిరిగి
వాయుజవంబునఁ బరుగెత్త నారంభించెను.

అరక్కసుండును దనపూనికవిడువక “మహాదేవా!
ఆగుమాఁగుము! నీవరప్రభావ మెట్టిదియో పరీక్షించుటకే
వచ్చుచున్నాను. ఈభస్మాసురుని బారినుండి నీనెట్టును దప్పిం
చుకొనఁజాలవు. నేటితో నీనర్వేశ్వరత్వము సమసిపోకతప్పదు.
ఈత్రిభువనంబులయందును నాకంటెనధికు లెవ్వరు నుండఁ
నూడదనియే నేనింతకష్టపడి తపంబు చేసి తగినశక్తిని సంపా
దించుకొంటిని. నీభస్మధారణముచేఁగాని యీభస్మాసురుని
విజయతాద్యము నిష్కంటకము గాఁజాలదు. నిలువుము!
నిలువుము!” అని యదలించుచు సతివేగమున వృషభాక్షా
ఘ్రుడగు నీశ్వరుని వెంబడించి తఱుమ నారంభించెను.

నందీశ్వరుఁడు చొంగలు గ్రక్కుకొనుచుఁ దిరిగిచూడ
కుండ నొక్కటేపరుగున దొరకినత్రోవనుబట్టి పాటిపోవుచుం
డెను. మహాబలుం డగునావృషభేంద్రుని కాయాన మధిక
మైపోయెను. భస్మాసురుఁడు విడువకుండఁ దగులుకొని వచ్చు
చుండ్డెను. అంతరిక్షమున దేవతలందఱు నాదారుణ సంఘట
నముం గూర్చి హాహాకారములఁ గావించుచుండిరి. సకలలో
కములును సంక్షుభితములై పోవుచుండెను. భక్తపరాధీమం

డగువరమేశ్వరుఁ డేమియుం దోచక నందీశ్వరునిమూపుపై స్థాపనం బోలి కూర్చుండి యుండెను.

అప్పుడు జగత్పాలకుం డగువిష్ణుదేవుండు విప్రవేషధారియై భస్మాసురున కడ్డమువచ్చి “ అనురేశ్వరా ! ఇదియేమి ? నీవంతయాయాసముతోఁ బోవుటకు నిమిత్తమేమి ? దేవతలెవ్వరైన నీకవిధేయులై వర్తించుచున్నారా ? తపస్సు లెవ్వరైన నీయనుజ్ఞలేకుండి యజ్ఞరంభముం గావించుచున్నారా ? ఇంత యాయాసపడి వగర్చుకొనుచు నావేగముతో నీవెక్కడకుఁ బోవుచుంటివి ? ” అని ప్రశ్నించెను.

తిరిక్కనుం డించుక యాఁగి దీర్ఘశ్వాసములను విడుచుచు చేయెత్తి ముందువంకఁజూపుచు “ అయ్యా ! అవ్యవభావాహనుఁడు నాయెడలఁ బ్రసన్నుడై నాచేయి టెవ్వనితలపై నుంచిన వారు భస్మమైపోవునట్లు వరమిచ్చియున్నాఁడు. నేనిప్పు డాతనితలమీఁదనే నాహస్తమునుంచి వరప్రభావమును బరీక్షింప నెంచితిని. నాయుద్దేశము నెఱింగియు నాతఁడు భయపడి పాటిపోవుచున్నాఁడు.” అని చెప్పెను.

విష్ణుదేవుండప్పుడు మందహాసముచేయుచు “ అనురేశ్వరా ! ఇదియేనా నీయుద్దేశము ? నీన్నఁ దప్పించుకొని యమృతదేవుఁ డెక్కడకుఁ బోగలఁడు. నీవంటివాఁ డింతయాయాసపడి యాతనిఁ దఱుమవలయునా ? — కాని బ్రహ్మజ్ఞుండవగునీవు కొంచెమైన నాలోచించుకొననక్కఱలేదా ? వరము

దయాళుండగునీశ్వరుం డెట్టియసాధ్యమైనకోరికయైనను భక్తుం
డవగునీకుఁ బ్రసాదించినఁ బ్రసాదించునుగాక—బ్రాహ్మ
ణుండ వగునీవైనను శుచివై యాదివ్యశక్తిని బ్రసాదింప
నక్కఱలేదా? నీవీలాగుననే పోయి యద్దేవునిశిరంబున నీహ
స్తము నుంచెదవనుకొనుము. అశుచివై యున్ననీమూలమున
నాతఁ డెట్లు భన్మమై పోవుననుకొంటివి? అప్పుడు పరమేశ్వ
రునిమాటయే యసత్యమయ్యెనని నీకు నందేహముగలుగదా?
నీయుద్దేశము దేవునిమాట యసత్యము చేయవలయుననికాదు
గద! నరశక్తిని సాధింపవలయుననియే నీయుద్దేశమైనయెడల
స్నానము చేసి శుచివై సంకల్పంబు చేసి కార్యారంభమునకుఁ
గడంగుము! ఇంతలో నీశ్వరుఁ డెక్కడకుఁ బోగలఁడు” అని
యుపదేశించెను.

మూఢుండగు భస్మాసురుండు యుక్తియుక్తంబులగు
శ్రీహరివచనంబులకు సమ్మతించి స్నానార్థమై జలాన్వేషణంబు
చేయం దొడంగెను. విష్ణుదేవుం డప్పుడు తనమాయచే నాన
మీపంబున నొకసరోవరమును గల్పించెను. రక్కసుం డాపు
ష్కరిణిచెంతకుం బోయి జలంబులఁ బ్రవేశించి పూర్వాభిము
ఖుండై స్నానముచేయఁదలంచెను. కాని యెంతదూరము దిరి
గినను సరస్సుసందలి జలము మోఁకాలిలోఁతుకంటె నెక్కువగా
తేకుండఁబోయెను.

అదై త్యుండు స్నానముచేయుట కవకాశములేక యూ

రక యాసరోవరమున లోతునీటికొఱకు వెనకికొనుచుండుటం
గాంచి తీరమునందున్ననారాయణుండు చచ్చస్వరముతో “అసు
రేశ్వరా! అట్లు చూచెదవేమి? సరోవరమధ్యమునఁ గూర్చుండి
నీళ్ళను జేతులతో నెత్తిపైఁ బోసికొనుము!” అని యుపాయ
ము దెలిపెను. అవివేకి యగుసయ్యసురవీరుఁడు దూరాలోచన
సేయక విష్ణుదేవుండు చెప్పినరీతిని దోసిళ్ళతో నీటిని దలపైఁ
బోసికొనియెను. అప్పు డాతనిచేతు లాతనితలమీఁదనే పడు
టచే లోకకంటకుఁడైన యాక్రూరరాక్షసుఁ డాక్షణమునందే
భస్మమైపోయెను.

పుట్టలోనఁ బాలు ♦ పోయుచున్నను బాము
కస్సుమనుచు నెగసి ♦ కఱచునట్లు
కఠినచిత్తు లైన ♦ ఖలులు కృతఘ్నులై
యుపకృతులకె గూర్తు ♦ రపకృతులను—

సకలజీవలోక ♦ సంక్షోభమును గూర్చు
దలఁచి త్రుళ్లుచుండు ♦ ఖలులు తుదకుఁ
దలనుమించుకప్ప ♦ ములఁ జేతులారంగఁ
దడివి తెచ్చుకొంద్రు ♦ తమకుఁ దామె.

వి ద్యా ని ధి

అరుణి యను నొకవిప్రకుమారుడు విద్యానిధి యను గురునియొద్ద విద్యాభ్యాసము సేయుచుండెను. ఆతఁడు నిరంతరము సతిప్రియంబున గురుని సేవించుచు నాతనియనుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడై మసలుకొనుచుండెను.

ఇట్లుండ గురుం యొకనాఁడు శిష్యునిం బిలిచి, “వత్సా! మనపొలములోనినీరంతయుఁ బ్రక్కనున్నచేలలోఁ బడిపోవుచున్నది. వఱపు గలిగినచో మనముచాల నిబ్బందిపడవలసి వచ్చును. అప్పుడు దొరువులు త్రవ్వి నీరుతోడుకొనుటకంటె నిప్పుడే నీరు నిలువఁగట్టుకొనుట మంచిది గదా! కావున నీవు వేగముగఁ బోయి తాములను జాగ్రత్తగా బంధించిరమ్ము!” అని యాజ్ఞాపించెను.

గురునియాజ్ఞ యైనంతనే శిష్యుం డతిశీఘ్రముగఁ బొలమునకుఁ బోయి తెగిపోయిన చేనిగట్టును బంధించుట కారంభించెను. కాని వర్షావేగముచేఁ బైనుండి కొట్టుకొని నచ్చుచున్న వరదనీరు మిక్కుటముగాఁ బ్రవహించు చుండుటవలనఁ బడిపోయినగండిని బూడ్చుట యాతనికి సాధ్యము గాకపోయెను. అచ్చటిమట్టికూడ సంతయుపయోగముగ లేకుండుటచే నాతనిప్రియత్నము సాగుట లేదు.

కాని అరుణిమాత్రము తానారంభించిన కార్యమును సాధారణముగా విడుచువాడు గాదు. వరద యెంతవేగము గాఁ బ్రసహించుచుండెనో యంతవేగముగా నాతడు మట్టి నెత్తి యాగండిలోబోయిచునే యుండెను. ఆతఁడట్లు ప్రాణ పణముగా నెంతయాయాసపడి పనిచేసినను లాభము లేకపోయెను.

ఇక నాతని కుపాయాంతర మేమియును దోచినది గాదు. గురునికార్యముం దీర్పఁజాలకుంటినని యాతనికి మిగుల విచారము గలిగెను. తుద కాతడు మూఢునివలె సాహసించి తానే యాగండికడ్డముగఁ బోయి శయనించెను. అంతటితో జలప్రవాహ మాగిపోయెను. అరుణి యుద్విగ్నహృదయము. గూడఁ బ్రశాంతం బయ్యెను.

సాయంకాల మైపోయినది. అరుణి యింకను నింటికి రాలేదు. గురుం డప్పుడు తత్తరముతో నితరశిష్యులం బిలిచి, “అరుణి యెచ్చట నున్నాడు?” అని యడిగెను. పాలములోఁ బడియున్న యరుణిసంగతి యింటనున్నవిద్యార్థుల కెల్లు తెలియును? వారందఱు నప్పు డేకవాక్యముగా “గురు దేవా! నేటియుదయమునఁ బొలమునోనినీటిని బాగ్గొనఁ పఱచి రమ్మని గూఝాపించి మీరాతని బంపియున్నారు. అప్పటినుం డియు మేమీతని జూడనేలేదు!” అని చెప్పిరి.

అమాట విన్నంతనే గురుండు వికలచిత్తుండై “ఏమిది!

అతఁ డింకను బొలమునుండి యింటికే రాలేదా ? అయ్యో ! పాప మాతని కెట్టికష్టముతటస్థించెనోగదా ! కుమారులారా ! అతని వెదకి నీసికొనివత్తము రండు ! శీఘ్రముగా బయలుదేలుడు ” అనిచెప్పి గురుం డాక్షణమునందే శిష్యసహితుండై సస్యక్షేత్రమునొద్దకుం బోయి “ వత్సా ! అరుణీ ! ఎచ్చట నున్నావు ? శీఘ్రముగా రమ్మ ! ” అని కేకలు వైవదోదం గెను.

అప్పటికప్పుడే జలప్రవాహ మాగిపోయినది. పిమ్మట నరుణి యతిచులభముగా మట్టిపోసి యాగండిని బిగించివైచెను. ఇంక శుభ్రముగా నొడలు గడిగికొనుటయే తరువాయిగా నుండెను. అంతలోనే గురునిపిలుపు వినంబకుటయు నాతఁడు న్నపాటుననే వచ్చి గురుదేవునకుఁ బ్రణామం బాచరించెను.

అంతగురుండు సంశోషముతో “ వత్సా ! ఇంతసేపటివఱకు నిచ్చట నేమి చేయుచున్నావు. చీకటిపడకుండనిల్లు చేరుకొనవలదా ? నీకేమికష్టము గలిగెనో యని మేమందఱమును నిన్ను వెదకుకొనుచు వచ్చితిమి. ఇంతసాహసము చేయుట తగునా ? ” అనియెను.

అప్పు డరుణి వినయవినమితుండై జరగినవృత్తాంతమంతయు గురుదేవునకు యథార్థిగా విన్నవించెను. ఆమాట లాలకించి దయాళుం డగుగురుండు “ వత్సా ! ఎంతపని చేసితివి ! గురుసేవాశక్తుండవగునీవు ప్రాణపణంబుగ గురుకా

ర్మనిర్వహణంబు గావించుటయే విధాయకధర్మ మని భావించితివి. నీగురుభక్తికి సంతోషించితిని. నీకుశుభంబగుఁగాక ! ఈశ్వరానుగ్రహంబుచే నీవు సకలశాస్త్రంబులయందును బండితుండనై యద్వితీయప్రతిభాశాలి ఎయ్యెదవుగాక ! ” అని యాశీర్వదించెను.

తల్లిపిలుపుకంటె ♦ దండ్రీయానతికంటె
 నరవరేణ్యశాసనంబుకంటె
 విద్యనభిలషించు ♦ విద్యార్థివరునకుఁ
 గరముఁబ్రయము, ఘనము ♦ గురునియౌజ్ఞ.

అష్టావక్రకుఁడు

ఉద్దాలకుఁ డనుమహర్షికి శ్వేతకేతుఁడను తనయుఁ
డును, సుజాత యనుతనయుయుఁ గలిగిరి. ఆతని కేకపాదుఁ
డను నొకశిష్యుఁడుండెను. ఆతఁడు మిగుల గురుభక్తుం డగు
టచే నుద్దాలకుండు తనపుత్రిక యగుసుజాత నేకపాదున కిచ్చి
కన్యాదానముతో పాటుగ నాతనికి సకలవిద్యాప్రదానముం
గావించెను.

ఏకపాదుం డొకప్పుడు శిష్యులకు వేదపాఠము చెప్ప
చుండఁగా గర్భవతి యగు నాతనిభార్యసుజాత యాసమీప
మునం గూర్చుండి యాలకించుచుండెను. అప్పుడు సుజాతగ
ర్భమునందున్నశిశువు “నాయనా ! మీరు రాత్రియంతయు
నిద్రలేకుండ వేదము వల్లించుచున్నను నప్పుడప్పుడు మీకు
స్వరభంగము గలుగుచునే యున్నదేమి ?” అని కేకనై చెను.

ఆసమయమున శిష్యులందఱు నెదుటనే యుండుటవలన
నేకపాదుండు లజ్జితుండై యాయర్చకునియెడలఁ గోపించి యవ
మాసభరంబున దూరాలోచన నేయక “ఓరీ ! నీవు కుమా
రుండవయ్యును దండి” నవమానించితివిగావున నెనిమిదివంక
రలు గలవికృతదేహముతోఁ బుట్టవచ్చుగాక !” అని శపించెను.

తండ్రిశాపముచే నట్లే జనించిన యక్కుమారున కష్టావక్రం
డను పేరుగలిగెను.

అష్టావక్రుడు పుట్టినప్పటి కాలనితండ్రి యగునేకపా
దుఁడు సంసారమునందే యగపడకుండఁ బోయెను. ఆతఁడు
మిగులదరిన్చుండై యింట సుజాత పడుచున్నకన్యములనుజూచి
సహింపజాలక జనకమహారాజును సందర్శించి యేమైన సంపా
దించి తేవలయు ననునంద్రేశముతో మిథిలానగరమునకుఁ బో
యెను. కాని యారాజుచెంతినున్నపండితుఁడు తనతో వాదిం
చిగెలిచినవారికిఁగాని రాజదర్శనము గానిచ్చుటలేదు. తన్ను
గెలువజాలనివాగు జలంబులఁ బడిపోవలయు నని పందెము
వైచి యాతఁడు పచ్చినపండితు లందఱితోడను వాదించుచుం
డెను. తున కెవ్వరు నాతని గెలువజాలక జలనిమగ్నులై పో
వుచుండిరి. మనయేకపాదునకుఁగూడ నట్టిగతియే సంప్రాప్త
మయ్యెను.

అష్టావక్రుడుపుట్టినప్పటినుండియుబుద్ధిమంతుడై మాతా
మహుఁడగు నుద్దాలకునియొద్ద సకలవిద్యల నశ్రమంబున
సభ్యసించి యద్వితీయపండితుడై యుండెను. తండ్రివృత్తాం
తమాతని కెవ్వరు నెన్నుచును డెలిసియుండలేదు. ఉద్దాల
కుఁడే తనతండ్రి యనియు, శ్వేతకేతుఁడే తనయన్న యనియు
నాతఁడు భావించుకొనుచుండెను.

అష్టావక్రుడును, శ్వేతకేతుఁడు నించుమించుగా సమ

వయస్కు లగుటచే నయ్యిరువురును జోడుగూడి యాట తాడు కొనుచు విహరించుచుండిరి. వారిరువురిలో నప్పడవ్వుడు జగడములుగూడ జరుగకుండ లేడు.

ఈరీతిగాఁ బండ్రేండు వత్సరములు గడచెను. ఒకనాఁడప్టావక్రుఁడు తాతయగునుద్దాలకుని యొడిలోఁ గూర్చుండి యుండుటను శ్వేతకేతుఁడు చూచి కోపముతోఁ బరుగుపరుగునవచ్చి యాతనిచేయిపట్టుకొని తనతండ్రియుత్సంగముచుండి యవ్వలికిఁ ద్రోచినై చెను. అందువలన నప్టావక్రుఁ డేడువ నారంభించెను. శ్వేదకేతుఁ డంతమాత్రముచే నూరకుండక “ఓరీ ! ఇచ్చట నీవు గూర్చుండుట కిదియేమి నీబాబుతొడ యనుకొంటివా ?” అని ధిక్కరించెను.

ఆమాట యప్టావక్రునిచెవికి వాఁడిబాణమువలెఁ దాఁకుటయు నక్కుమారుం డేడ్చుచుఁ దల్లియగునుజాతచేంతకుఁ బోయి “అమ్మా ! నాతండ్రిగా రెచ్చట నున్నారు ?” అని యడిగెను.

ఇక సుజాత యెట్లూరకుండఁగలదు. ఆమె వెక్కివెక్కి యేడ్చుచు నేకపాదునివృత్తాంతమంతయు నక్కుమారునకు సవిస్తరముగాఁ జెలియఁజేసెను. ఆసంగతియంతయు నాలకించి యప్టావక్రుఁ డేమియు ననలేదు. కాని యారాత్రిమాత్రము శ్వేతకేతునితో నీవిషయముంగూర్చి చాలసేపు సంభాషించెను.

బాలకులకోపము లాకస్మికములై నవి. అవి యెంత యోసేపు నిలువవు. కాని బాల్యస్నేహముమాత్రము సుస్థిగ మైనది. వారాత్రి చాలసేపు మాటలాడుకొన్నతరువాత నష్టా వక్రుడు శ్వేతకేతుం గాంచి “ మనము శేపటిదినమున బయలుదేరి మిథిలానగరమునకుఁ బోవుదము ” అనియెను.

శ్వేతకేతుఁ డామాట విన్నంతనే యాశ్చర్యముతో “ ఎందులకు ? అచ్చట నేమి పనియన్నది ? ” అని ప్రశ్నించెను. అష్టావక్రుడు గంభీరస్వరముతో “ అచ్చట జనక రాజు యజ్ఞము చేయుచున్నాఁడట ! అచ్చటి కీకోకమునంతులి సకలమునులును, సకలపండితులును వచ్చెదరు. వారిపరిసంగముల నాలకించినచో నెంతయో మనోహరముగా నుండును. వారిని దర్శించుటగూడ నదృష్టము గాదా ! ” అనియెను.

శ్వేతకేతుఁ డుత్సాహముతో మిథిలానగరయాత్రకు సమ్మతించెను. మఱునాఁ డిరువురు నుద్దాలకునియొద్ద సెలవుగైకొని బయలుదేరిరి. యజ్ఞ విషయముంగూర్చి సంభాషించుకొనుచుఁ బోవుచుండుటచే వారికి మార్గాయాస మెంతమాత్రము నగపడలేదు. అందుచే వారతిసులభముగా మిథిలానగరమును జేరఁగలిగిరి.

అప్పుడు మహారాజగుజనకుఁడు రాజమార్గమునుండి యజ్ఞశాలకుఁ బోవుచుండెను. వేత్రిహస్తులు దూరమునుండి

కేకలు నైచుచు రాజునకు మార్గము నిరతంకముగాఁ జేయుచుండిరి. వారు రాజవీధిని నడచుచున్న యస్త్రావక్రుని, శ్వేతకేతునింగూడఁ దప్పకొనుఁ డని కేకనైచిరి.

కాని యస్త్రావక్రుఁడుమాత్రము వారిమాటను వినిపించుకొనక మహారాజుసహిషణునకుఁ బోయి “రాజా ! మార్గమధ్యమున ముందుగా గుడ్డివారికిని, దరువాతఁ జెవిటివారికిని, తరువాత నాఁడువారికిని, తరువాత బరువు మోచికొనుచుఁబోవువారికిని ద్రోవ వదలి కాని మహారాజు రాజవీధిని బ్రచారము చేయఁగూడదు. అందఱికంటెను ముందుగా సాధువు లగుబ్రాహ్మణులకు మార్గమును విడిచిపెట్టవలయును. ఇది రాజధర్మమై యుండఁగా నీపరిచారకులు సద్బ్రాహ్మణుల మగు మమ్ముఁ దప్పకొనవలయు నని తొందరపెట్టుట యేమిన్యాయముగా నున్నది ? ” అని యడిగెను.

ఆమాట లుచితజ్ఞుఁడగు జనకభూషాలునకుఁ గోపమును గల్పింప లేదు. అతఁ డాశ్చర్యముతోడను, సంత్కోషముతోడను అస్త్రావక్రునిం గాంచి వేత్రహస్తులను వారించి “ఈతఁడు చెప్పినమాట సత్యమే. పిల్లవాఁడైనను బ్రాహ్మణకుమారుండు గావున మానసీయుఁ డగుచున్నాఁడు. శీఘ్రముగా నిక్కుమారులకుఁ ద్రోవ యొసంగుఁడు ! ” అని యాజ్ఞాపించెను.

అస్త్రావక్రుఁ డప్పుడు మరల గంభీరస్వరముతో “మహాపరీభూ ! మేము చాల కష్టపడి నీయజ్ఞమును జూడవలయునని

వచ్చియున్నాము. మీ ద్వారపాలకుఁడు మమ్ములను లోనికి రానిచ్చుట లేదు. అది మాకుఁ జాల నసంతుష్టిగా నున్నది. నీవు మాయందనుగ్రహించి మమ్ము లోనికి రానిచ్చునట్లు మీ ద్వారరక్షకుని కాశ్చాపింపవలయును " అని వేడుకొనియెను.

ద్వారపాలకుఁడు రాజు చెంతకు వచ్చి " స్వామీ ! ఇందు శాదోష మేమియును లేదు. మనసంస్థానపండితుని యానతి ననుసరించి యట్లు చేయుచున్నాను. ఆయన పెద్దలగు పండితులనుమాత్రమే రాసీయవలయు నని చెప్పియున్నారు. పిల్లవాండ్రను రాసీయవలదనికూడ నిషేధించినారు" అని మన విచేసెను.

అస్తా—ఓయీ ! పండితులనుమాత్రమే ప్రవేశపెట్ట వలయు నని చెప్పినమాట యుక్తముగనే యున్నది. కాని మీసములును గడ్డములును నరసి దంతము లూడిపోయి మొగము ముడుతలపడినఁగాని యెవ్వరును బండితులు గాఁజాలరా యేమి ? కుష్టవాండ్ర మగుమేము పండితుల మగుదుమో కామో నీవెట్లు తెలిసికొనఁ గలవు ?

ద్వార—అయ్యా ! ముక్తుపచ్చలారనిమీరీచిన్నవయసులో నెంతవదువు చదువఁగలరు ? ఒక్కొక్కశాస్త్రము చదువుట కెన్నియేండ్లుపట్టుననుకొన్నారు ? పిల్లవాఁడువచ్చి పెద్ద మాటలు చెప్పినంతనే పండితుడై పోవునా ?

అస్తా—మంచిది. నీకుఁ దెలియకున్నమీమహారాజు

నైన నడిగి తెలిసికొనఁగూడదా? నేఁడు మేము సభలోఁ బ్రవేశించి మీపండితునితో వాదించి యోడించినప్పుడు నీవు కన్నులారఁ గాంచి యెవ్వరెంతటిపండితులో తెలిసికొనఁగలవు.

ద్వార—బాలకులగుమీరు పండితు లనినాళ్లు తెలియును? మీసంగతి నేను తెలిసికొనునంతవఱకై నను మీరు వేచి యుండవలయును. అట్లు గాకున్నచో మీయాధిక్యమును జూపుటకై నను మీరు ప్రయత్నింపవలయును. ఊరక తొందరపడిన నేమిలాభము?

అనుటయు నష్టావక్రకుండు మహారాజుం గాంచి “ప్రభూ! మీపండితుఁడు చాలగొప్పవాఁడని వినియుంటిని. అతఁడు చాలమందిపండితుల నోడించి సరోవరమునఁ బడఁద్రోయుచు న్నాఁడు. విద్యాధికులలో నంతటినిర్దయుఁ డుండునని నేనెన్నఁడును వినియుండలేదు. నేనాతని నొకసారి దర్శింపవలయునని యనుకొనుచున్నాను. ఈదిసమున నేనాతని నోడించి తటాకమున మునిఁగింతునో లేదో మీరే స్వయముగాఁ జూచెదరు గాక!” అనియెను.

రాజు—విప్రకుమారా! నీవా పండిత శేఖరునివిశేషమును బాగుగ గ్రహింపలేదు. నీకంటెను బెద్దపెద్ద లెండతో వచ్చి యాతనికి లొంగిపోయియున్నారు. అతనితో సమానముగ వాదించినవారుగూడ నిదివఱ కెవ్వరు సగపడలేదు.

అష్టా—స్వామీ! మీమాటలనుబట్టిచూడఁగా నాపం

డితుఁ డిదినఱ కెన్నఁడు మావంటివారిచేతులలోఁ బడలేదని స్పష్టముగా బోధయగుచున్నది. అందుచేతనే యాతనికంతగ ర్వము. ఒకసారి యాతఁడు నాతో వాదమునకుఁ గడంగినచోఁ ద్రోవనఁడును. దిరుగఁబడిపోయిన శకటమువలెఁ జెదరిపోక మానఁడు.

అమాటలనుబట్టి మహారాజీబ్రాహ్మణబాలకుఁడు సాధారణుఁడు గాఁడని తలంచి యాతని ననేకవిధములఁ బరీక్షింప నారంభించెను. అష్టావక్రుఁడు తడవుకొనకుండఁ బ్రత్యుత్తరము లిచ్చుటయు రాజు సంతోషించి “అయ్యా! నీవు చిన్నవాఁడవైనను బ్రతిభావంతునివలె నగపడుచున్నావు. నీవు లోనికివచ్చుట కాంతక మేమియునులేదు. ఇదిగో! మాపండితుఁ డీయజ్ఞశాల ముఖద్వారమునందే యున్నాఁడు. ఆతనితోఁ గలసి మాటాడుము!” అని చెప్పి తాను సపరివారముగా లోపలఁ బ్రవేశించెను.

అష్టావక్రుఁడును శ్వేతకేతునితోఁ గలసి లోనికిఁబోయి యాస్థానపండితునింగాంచి “అయ్యా! మేము నీతో వాదించ వచ్చితిమి. నేనడిగినదానికి నీవుత్తరము చెప్పినను సరియే— కాక నీవు నన్నుఁ బ్రశ్నించినను సరియే—నీయిష్టము వచ్చిన తీరునఁజేయుము. ఈవాదమం దెవ్వరోడిపోయెదరో వారు వుష్కరిణిలోఁ బడిపోవలయును!” అనియెను.

తోడనే యష్టావక్రుఁడును, పండితుఁడును గలసి సభా

రంగమునఁ బ్రవేశించి వాదింప నారంభించిరి. అప్పు డాస్థాన పండితుఁడు ముందుగా నేకసంఖ్య నంచుకొని “ అరుణు లెన్ని యైనను, నన్ని యొక్కఁడే—వెలుగు లెన్నియైనను సూర్యుఁ డొక్కఁడే—రోగము లెన్నియైనను మృత్యువొక్కటే—సా మ్మలెన్నియైనను సునర్ణమొక్కటే—కుండ లెన్నియైనను మట్టి యొక్కటే—” అని వరుసవెట్టి వచింపనారంభించెను.

అష్టావక్రమిండును నాతనికంటె ద్విగుణీకృతవేగముతో జంటసఖ్యును విషయముగాఁ జేసికొని “ ఇంద్రాగ్ను లిద్దఱై నను మిత్రులు—పర్వతనారదు లిద్దఱై నను దేవర్షులు—అశ్వీ నీకుమారు లిద్దఱై నను దేవవైద్యులు—భార్యభర్త లిద్దఱై నను బ్రధానగృహస్థులు—రథచక్రియులు రెండై నను సమా నములు—” అని యనేకరీతులఁ బలుకుదొంతరలను దడఁబ డికుండఁ దరిలింపఁదొడంగెను.

ఈవిధముగా నొకరినిమించి యొకరు వాక్కులహమును సాగించుచుండిరి. అష్టావక్రమిండు పండితుఁడైత్తుకొన్నప్రతిసం ఖ్యకును బై సంఖ్య నెత్తుకొని ప్రసంగించుచుండెను. తుట్టతు ధకష్టావక్రమిండు పండ్రెండవసంఖ్య నందికొని “ సంనత్సరము నకుఁ బండ్రెండు మాసములు—జగతీచ్ఛందమునఁ జరణము నకుఁ బండ్రెండుక్షరములు—ప్రళయకాలమునకుఁ బన్నిద్దఱు సూర్యులు—శాలప్రాయము పండ్రెండేండ్లు—ఇక మనప్ర భువువారి యజ్ఞము ముగియుకాలము పండ్రెండు దినము

లు——” అని యింకను జెప్పునాగెను.

అపైని పండితుడు పదుమూడవసంఖ్య నందుకొని “గణితశాస్త్రసంజ్ఞను విశ్వములు పదుమూడు.” అనిచెప్పి యనంతరస్ఫురణ లేకుండుటచే దలత్రోవ్వచు నాలుక గొఱికికొనుచు వెట్టిమొగమునై చి దిక్కులఁ దిలకింపఁదొడంగెను. తరువాత నష్టావక్రమునవ్వుచు “ఇంకేమున్నది? నాకుఁ బదుమూడవయేడు——నీవు నాకంటెఁ బదుమూడురెట్లు పెద్దవు!” అని పరిహాసముగావించెను.

అది యంతయును గాంచి సభానదులందఱును జప్పట్లు చఱచుచు నానందకోలాహలము గావింపఁ నారంభించిరి. అపండితుఁ డనిన నందఱకును భయమే యగుటచే నెల్లవారు నాతని ననశ్శీంచుకొనుచుండిరి. ఒక చిన్నపిల్లవానిచేతిలో నాతఁ డివ్వు డొకనిమిషములో విజితుడై పోవుట యందఱకును సంతోషముగా నుండెను.

అప్పు డష్టావక్రము సభవంకఁ జూచి “అయ్యా! ఈనిర్దయుఁ డగుబ్రాహ్మణపండితుడు చాలమందివిద్యాధికులగు భూసురోత్తములను గంగాప్రవేశము చేయించినాడు. ఈబ్రాహ్మణాంతకుని నిష్పడూరక విడుచువాడను గాను. నేనీ తనితోఁ బందెమాడి గెలిచితిని. కావున నీతఁడు మొదట నన్తుకొన్నప్రకారము జలప్రవేశము గావింపవలయును. కావున

నిప్పుడే యీతనికాలునేతులను బంధించి యీసరోవరమున దోసివేయవలయును ” అనియెను.

ఇట్లు నిశ్చయముగా నష్టావశ్రుతి చెప్పచున్నను బండి తుడుమాత్ర మించుకంతనైనను భయపడుట లేదు. సరిగదా యీతడు పరమానందముతోనే “ సభ్యులారా ! జలమధ్య మునం దోసినై చినంతమాత్రమున నాకేమియు నపాయము లేదు. నేను వరుణపుత్రుడను. ఈజనకమహారాజువలెనే నాతం ద్రిగూడ ద్వాదశన్న పరిమితం బగు నొకయజ్ఞము నారంభించినాడు. ఆయజ్ఞకార్యములను దీర్చుటకై పండితులగు ననే కబ్రాహ్మణులు కావలసి యుండెను. అందుచే నేనీవిధముగా యుక్తి చేసి మహాపండితులనందఱును సరోవరమునఁ బ్రవేశింపజేసి మాజనకునిచెంతకుఁ బంపుచున్నాను. వారందఱును గూడ మాతండ్రిచెంత నిప్పటివఱకును సుఖముగనే యున్నాను. ఆతనియజ్ఞముగూడఁ బూర్తి గావచ్చినది. త్వరలోనే నాగు భూరినక్షీణుల నందికొని భూలోకమునకు వచ్చి తమతమ నిలయంబులకుఁ బోయి సుఖంపఁగలరు ” అని చెప్పెను.

కాని యాపండితునివాక్యముల నచ్చటివా రెవ్వరును విశ్వసించజాలకపోయిరి. అప్పు డందఱును మహారాజుం గాంచి రేయేకవాక్యముగా “ ఇంతపని చేసిన కపటచిత్తుడగునీపండితు నిప్పు డేమిచేయవలయును ? ” అని ప్రశ్నించిరి.

రాజు—ఈపండితుఁడిప్పుడు సభాసదులయెదుట సీబ్రాహ్మణకుమారునితో వాదించి యోడిపోయెను. కావున మొట్ట

మొదటఁ గావించుకొన్నప్రతిష్ఠ ననుసరించి యీతఁడు తప్పకుండ జలనిమగ్నుఁడు గావలయును.

అష్టా—జేను. అన్నమాట జరిగిందవలయును. నరుఁడు జలాధిపతియే గదా! ఈతఁడు నిజముగా వరుణపు క్రుడే మైనచో జలంబులఁ బడినంతమాత్రమున నీతని కట్టి యాపదయును గలుగనే కలుగదు !

పండి—చిప్రకుమారా ! బుద్ధిమాతుఁడ వగునీవు నిజము చెప్పితివి. ఇందువలన నాకిప్పు డెట్టిభయంబును లేదు. నేనెంతమాత్రము ససత్యము చెప్పట లేదు. నీవిప్పుడే నీజనకుండగు నేకపాదమహ్మని జూడఁగలవు.

అని చెప్పుచునే యాపండితుఁ డదివఱకు జలనిమగ్నులం గావించి నరుణలోకమునకుం బంపినపండితుల నందఱను బయటికిఁ దీసికొని నచ్చెను. అప్పు డేకపాదుఁడు జరిగినవృత్తాంత మంతయుం దలిసికొని పరమానందముతో మహారాజుం గాంచి “ ప్రభూ ! ఇందుకొఱకే లోకమునందు గృహస్థులు పుత్రీలాభమును వాంఛించుచుందురు. రాజేంద్రా ! చిరకాలము గురుకులవాసముచేసి యెంతటివిద్యానంతుఁడనైనను నేను చేయఁజాలని ఘనకార్యమును నాకుమారుఁ డనాయాసముగా నిర్వహింపఁగలిగెను. కావున నేను ధన్యుఁడనైతిని. స్వామీ ! నీకు శుభమగుఁగాక !” అనియెను.

ఏకపాదుం డిట్లు చెప్పి ముగించినంతనే పండితుఁడు విసేతస్వరముతో “ భూపాలమాడామణీ ! నేను చిరకాలమునుండి

నిన్నాశ్రయించి యుండి సుఖముగాఁ గాలక్షేపము చేసితిని. అనుజ్ఞ యొసంగినచో నిఁక నేను నాజనకునిచెంతకుఁ బోయెదను. నీచే నతిగౌరవముగ నాదరింపఁబడుచున్ననేను నీయెడలఁ గావించినలోపములను మన్నింపవలయును.” అని వేఁడుకొని యమ్మహారాజుననేకవిధములనాశీర్వాదించి వెడలిపోయెను.

అష్టావక్రకుం డప్పుడు తనతండ్రిని సమీపించి పరిమానందముతోఁ బ్రణామం బొచరించి యాతనిపాదధూళిని శిరింబున నిడుకొని తక్కిన బ్రాహ్మణు లందఱితోను శుభాశీర్వాదంబులను, మహారాజుచే సమూల్య బహుమానంబులను, ధన్యవాదంబులను బడసి పితృనూతులసహితంబై యత్యుత్సాహముతో నిజగృహంబునకుం బోయి తల్లికిని దాతకును పండనంబులు గావించి యెల్లసంగతులను వారి కెఱిగించి యానందపులకితు లగువారితో నాశీర్వాదములం గాంచెను.

అనంతరము మహాతపస్సంపన్నుం డగు నేకపాదుఁడు తన్ను మించి కులంబునకు వన్నె దెచ్చినతనయుని యష్టావక్ర త్వమును దొలఁగించి దేవకుమారునివలె సౌందర్యరాశిగాఁ జేసి యనుగ్రహించెను.

అంద మెట్లున్న నేమి గుఁజాలిచేతఁ,
దేజుచే, బుద్ధిచేత, సన్విద్యచేత,
మహిమచే వన్నె కెక్కుకు ఁ మారుచేతఁ
బిత్తుకులంబంత కగుఁగాదె ఁ పేరువాసి !

బుద్ధి బలము

ఒకప్పుడై శ్వేత్యగర్వితము డగురావణుండు క్షీలాసపర్వతంబున మహాదేవారాధనంబు గావించి శంకరుండు ప్రసన్నుండుగాకుండుటచే హిమాలయంబునకు దక్షిణభాగంబున నున్న వృక్షఖండకం బుస్థానంబునకుం బోయి యచ్చట భూతలంబునందొకకుండమును ద్రవ్వి యందగ్నిస్థాపనంబు గావించి యాసమీపంబున శివలింగమును నిలిపి వివిధరీతుల హోమంబు గావింప నారంభించెను.

అప్పటికిని శివుండు సాక్షాత్కరింపకుండుటచే నిజమస్తకచ్ఛేదనముం గావించి హోమంబు చేయఁదొడంగెను. ఈవిధంబుగ నారాక్షసేంద్రుండు తొమ్మిదిశిరంబులను హోమంబుగావించెను. ఇత నాతని కొక్కశిరంబుమాత్రమే మిగిలియుండెను. అదియు నాతండు హోమంబు సేయ నుద్యుక్తుండగుటయు శంకరుండు సాక్షాత్కరించి “రాక్షసరాజా! నేను నీయారాధనంబునకు మెచ్చితిని. వరంబు గోరుకొమ్మనియెను.

అప్పుడు రావణుండు “మహాత్మా! నీకు నాయెడలఁ జరుణ గలదేని నాకసమాన బలప్రదానంబు గావింపుము.

మఱియునో దేవదేవా ! నాశిరంబు లెప్పటివలె నుండు నట్లను
గ్రహింపు"మని ప్రార్థించెను. భక్తవత్సలుం డగు సదాశివుం
డాతని కతులబలంబును బ్రసాదించి యాతనిమన్నకంబుల
నెప్పటివలె నుండునట్లనుగ్రహించెను.

రావణుం డీవిధంబుగ నభీష్టసిద్ధిం గాంచి స్వస్థానంబు
నకుం బోయెను. అంత దేవతలును మహర్షులును గూర్చు
ండగురావణునకు భగవత్సాహాయ్యంబు లభియించినందులకు
మిగుల విచారించుచు నారదునింగాంచి ,, ఓ. దేవర్షి శేఖరా !
నీవు దేవగణంబులకొక కెట్టియసాధ్యకార్యంబునై నను దీర్చు
టకు సమర్థుండవు. ఇప్పుడు రావణుండు బలగర్వితుండై
యున్నాడు. ఆదుష్టుండు మమ్ములను బీడించినచో మేమేమి
చేయుదుము ? ఇందులకుఁ బ్రతివిధానం బనుగ్రహింపవల
యును. " అని వేడుకొనిరి.

అంత నారదుం ,, ఓ సాధువులారా ! మీరు విచారించు
పకుడు. నేనొకయుపాయంబు నాలోచించెద" నని చెప్పి వీణ
వాయించుకొనుచు రావణుండు పోవుచున్న మార్గము ననుస
రించి యాతని వెంబడించి పోవందొడుంగెను. అట్లు పోవుచు
నారదుండు మార్గమధ్యంబున రావణునిం గాంచి దేవకార్య
నిర్వహణ తత్పరుండై యిట్లనియెను.

ఓ రాక్షసేంద్రా ! నీవు సమర్థుండవు. నిన్నుం గాంచు

టచే నాకిప్పు డనిర్వచనీయంబగు నానందము కలుగుచున్నది. నీవిప్పు డెక్కడకు బోవుచున్నాడవు? ఇంతటి సంతోషముతో మింతవేగముగఁ బోవుటకుఁ గారమేమి? నీయద్భుతమేమియో తెలిసికొనవలయు నని నాకతిమతూహలముగ నున్నది.” అని యడుగుటయు రావణుం డిట్లనియెను.

“ఋషి శ్రేష్ఠా! నేను కేవలేవుండగు శంకరు సకేకరీతుల నతికష్టంబున నారాధించి బ్రసన్నునిం గావించుకొని యాదేవుని యనుగ్రహంబున నసమాన బలంబును గాంచి పరమానందముతో నామందిరంబునకుఁ బోవుచున్నాడను.” అనియెను.

నారదుండు వికటహాసంబు చేయుచు “రాక్షసరాజా! నేను నీహితంబుకొఱకుఁ జెప్పుచున్నాను వినుము. నీవు కష్టపడి తపంబుచేసి శివునిం బ్రసన్నుఁ గావించుకొని యభీష్టసిద్ధిం గాంచితి నని సంతోషించుచున్నావు. నీవు ప్రార్థించినంతనే నీకోరిక నొసంగిన శివునిమాట సత్యం బనిమాత్రము నీవు విశ్వసింపవలదు. ఏమనిన నాశివుండు కేవల మున్మత్తుఁ డగు వాడేమి చెప్పినను జెప్పఁగలఁడు. నీవు నాకుఁ బ్రియుండవు. నామాటయందు విశ్వాసంబుంచుము. ఆశివుండు నీకట్టి యసమాన బలం బొసంగి నందులకుఁ దార్కాణముగ నీవిప్పుడే పోయి కైలాస పర్వతమును పైకెక్కిటకుఁ బ్రయత్నించి

చూడుము. అట్లు నీవు చేయం గలిగినచో నీయెడలఁ బ్రస
న్నంతై శివుండు ప్రసాదించిన వరంబు స్థాకం బయ్యెనని
విశ్వసింపవచ్చును. పిమ్మట నెప్పటివలె నాపర్వతమును యథా
స్థానమునం దుంచి సుఖంబుగ నీవింటికిఁ బోవచ్చును. నీకు
నామాటయందు విశ్వాసం బున్నచో నిట్లు చేయుము.” అని
నారదుండు ప్రబోధించెను.

బలదర్శితుండగు రావణుండు నారదునివచనంబులు
హితంబులును, సత్యంబులు నని విశ్వసించి తక్షణంబ కైలా
సంబునకుం బోయి బలవంతముగ నపర్వతంబును బైకెత్తు
టయు నందలియానద్యస్తువులును నొకదానిపై నొకటి పడిపోవు
చుండెను. అది చూతయుఁ గాంచి శివుండిదియేమని యాశ్చ
ర్యావిష్టుం డగుటయు నప్పుడు పార్వతీదేవి మందహాసము
చేయుచు “నాథా ! దీనికిఁ గారణము మీరే. మీశిష్యునకు
మిత్రునంగిన బలప్రభావముచే నింత పుట్టినది. మంచిశిష్యు
నేనెఱపాదించితిని” అని పరిహాసించెను.

అంత శివుండు సర్వంబును గ్రహించి బలదర్శితుండగు
రావణుని యెడలం గోపించి యోరీ ! నీబాహుగర్వనిర్వాపణ
కారణం డగుపురుషుండు శీఘ్రకాలంబుననే యవతరింపఁ
గలఁడని శాపంబొసంగెను. ఆశాపవచనములను నారదుం
డు శ్రవించెను. బలవిమోహితుం డగురావణుం డప్పుడాత్మ

బలంబు విశ్వాససంపన్నం బగుటయుఁ గైలాసపర్వతము నెప్ప
టివలె నున్నచోటనే నిలిపి వచ్చినతోవనే వెడలిపోయెను.
అంతేకాని తనకంత్యకాలము సమీపించెననుసంగతి నాతఁ
డెంతమాత్రమును గ్రహింపఁజాలకయే పోయెను.

బాహుబలగర్వితు లధర్మఃపరులు గూర
చిన్తులగుత్తత్యు తెంత యఃక్షేయ్యులై న
శాంతులుఁ, దపఃప్రభావుతాఃసాధుఃసనుల
బుద్ధిబలమున విజితులై యోవుచుండు.

వామనావతారము

పూర్వకాలంబున దేవతలకుఁ బరమశత్రుఁడై బలినా మంబుచే నొకమహాదైత్యుండు చక్రవర్తియైయుండెను. అతని కెందును బరాజయంబు లేదు. అతనిమహోన్నతిం గాంచి దేవతలు చింతితులై యందఱు నేకీభవించి యాతని నెట్లయిన జయింపవలయు నని మంత్రాలోచనంబులు సేయ నారంభించిరి.

అబల్బుడై త్యునిరాజ్యసాగరసమయంబునఁ ద్రైలోక్యంబును నిష్కంటకమై యుండెను. అతనిపరిపాలనంబునం దాధివ్యాధులుగాని, శత్రుభయంబులుగాని, ఈతిబాధలుగాని, అధర్మములుగాని, అభావములుగాని, ఆర్తనాదములుగాని, దుష్టనోపద్రవములుగాని యెవ్వరికిని స్వప్నంబులందై నను లేక యుండెను.

అప్పుడు దేవత లాతనిమహోన్నతి యనుశరంబుచే భగ్నచిహ్నులై యెందును శాంతియనుమాటలేక పరితపించుచు భయవిహ్వలులై మాత్సర్యనశంబున విష్ణుదేవుని శరణంబు గోరి నచ్చి స్థానాపూర్వకంబు లగుదీనస్వరములతో “దేవ గేవా ! శంఖచక్రగదాధరా ! ఆర్తులమును గతనత్త్వలము నగుమమ్ముఁ గటాక్షింపుము. జనార్దనా ! నీవు మారక్షణంబు కొటకే యాయుధధారి వైతివి. జగన్నాథా ! నీవంటిరక్షకుని

చాళిపు గాంచియుండియు మేమిట్టికష్టముల ననుభవింపవలసి వచ్చినది. దేవా! నీప్రణామస్తవంబులకు వినియోగింపఁదగిన మావాక్కుల నిష్ఠ డాదైత్యుని నమస్కరిస్తవంబులకై యెట్లుపయోగింపఁగలుగుదుము? మీచరణకమలంబుల నాశ్రయించి యున్నమే మాదనుజన కెట్లు నమస్కరింపఁగలము? అచ్యుతా! మేమనేకయష్టంబులయందు నిన్నే యర్పించుచు నుదారవచనంబులతో నిన్నే కీర్తించుచుందుము. నీవంటదేవదేవునియాశ్రితుల మగుమే మాతని నెట్లాశ్రయింతుము? ఇంద్రప్రముఖు లగుదేవత లందఱును సీబలమే రక్షణంబుగా నీచే నున్నతపతాభిషిక్తులై యున్నారు. అట్టివారొక్కడైత్యునకుఁ లోబడియుండుట యవమానకరము గాదా? మేము నీకు భిన్నుం డగుదైత్యునకు నమస్కరించుట యెట్లు? దేవా! ఈజగంబునం దైశ్వర్యమే ప్రభావమైనది. అది లేకున్నచో లాభ మేమున్నది? మేమిప్పు డాతని కెట్లు నమస్కరింపఁగలము? ఆదిమధ్యాంతరహితుండవును, జరాచరహితుండవునగు నీవుండఁగా విశశ్వరుండును, శత్రుండు నగుదైత్యునకు మేము నమస్కరించుటయా? దేవా! మేమందఱుమును నీమైశ్వర్య బలంబుచేఁ బరిపుష్టులమై యెప్పటికైనఁ ద్రిభువనవిజయంబు గావించి సావిత్రిలాభంబు సందుచుముగాని యాదైత్యునకు విశతులమై యుండఁగలమా?" అని ప్రార్థించిరి.

ఇట్లనేకవిధంబుల దేవతలు ప్రార్థించుటయు గదాధ

దుండు కరుణాశుంజై ,, సురవరులారా ! డై త్యేశ్వరుం డగు
బలి మద్భక్తుండు. ఆతఁడు సురాసురగణంబుల కవధ్యుఁడు.
ఆబలీందుగ్రిండు నాచే నెల్లు పాలింపఁదగినవాఁడో యట్లే మీ
రును బరిపోషింపఁదగినవారై యున్నారు. నేనెట్టియుద్ధమును
గాపింపకుండఁగ నే యుత్తమోపాయంబున నాతనిరాజ్యంబును
గైకొని బంధించి యారాజ్యమును మీకొసంగెదను. ” అని
యనుగ్రహించుటయు దేవతలు పరమానందహృదయములతో
సమ్మహాదేవునికడ నిలవైకొని నిజనివాసంబులకుంబోయిరి.

ఆసంతరము భగవానుం డగుదేవేశ్వరుం డదితిగర్భం
బునఁ బ్రవేశించి యక్షేశ్వరుండును, యక్షపురుషుండు సగునా
తఁడు వామనుండై యవతరించెను. దేవతలందఱును మహా
త్సవములఁ గావించుచు నుత్సాహముతో భావిభవోదయం
బున కెదురు సూచుచుండిరి. అంతఁ గొంతకాలమునకు బలి
శ్రేష్ఠుం డగుబలి యశ్వమేధదీక్షితుం డయ్యెను.

అనేకులగు మహర్షులు యజ్ఞార్థమై వచ్చియుండిరి. వేద
వేదాంగవేది యగుశుక్రాచార్యుండు పురోహితుం డయ్యెను.
ఆతఁడు ఋత్విక్కర్మనిరతుం డైనంతనే హవిర్భాగపారిణార్థమై
దేవగంధర్వాదు లేతెంచిరి. ఈవిధముగా సకలయజ్ఞక్రియ
లును సంపూర్ణప్రాముము లగుచున్నసమయంబునఁ జిత్రకుం
డలమండితుం డగువామనమూర్తి సామగానంబు నేయుచు
యజ్ఞశాలం బ్రవేశించి యయ్యజ్ఞింబును గూర్చి యనేకవిధ

ములఁ బ్రశంసించెను.

అప్పుడు భృగువందనుం డగుశుక్రాచార్యుండు నైత్య నిష్కావనుండును, బ్రహ్మసూపథరుండునగునవాప్యమనమూర్తిం గాంచి యాతఁడే సకలయజ్ఞంబులకును, నపంబులకును ఫలదాత యనియు, రాక్షసకులంబునకు నిహంత యనియు స్పష్టముగా గ్రహించెను.

తోడనే యాతఁడు సంభ్రమముతో విజయుండును, బలిశ్రేష్ఠుండును, దానశీలుండును, సస్త్రీకుండును, యజ్ఞదీక్షితుండు నగుబలిచక్రవర్తిం గాంచి “రాజా! వామనాకృతి యగునివ్వపుండు నీయజ్ఞశాలం బ్రవేశించి యున్నాడు. ఈతఁడు నిజముగా బ్రాహ్మణుండు గాఁడు. యజ్ఞవాహనుండును, యజ్ఞేశ్వరుండు నగువాసుదేవుఁడే దేవహితార్థమై యదితిగర్భంబున శిశురూపంబున నుదయించి యీవిధముగా నిప్పుడు నిన్ను యాచించుటకై వచ్చియున్నాడు. కావున నోప్రభూ! వాతో నాలోచింపకుండ నీవీతని కెట్టిదానంబును గావింపవలదు” అని బోధించెను.

అరిందముం డగుబలిచక్రవర్తి యాచార్యునివచనంబు లాకర్ణించి “గురువరా! యజ్ఞేశ్వరుఁడే యీకీతిగా నవతరించి మన్మథంబునఁ బ్రవేశించుటచే నేను ధన్యుండ నైతిని. ఆతఁడేమివాంఛించునో దానినొనంగుట కింకను నాలోచన తేల?” అని చెప్పి సతీసహితుండై వామనమూర్తి కూర్చుండియున్న

తావునకుం బోయి ప్రణామంబు చేసి చేతులు జోడించుకొని నిలిచి “మహాత్మా! నీకేమికావలయునో యర్థింపు” మఱి కోరుటయు వామనుండు పదత్రయవరిమితం బగుభూదానము కంటె నాకన్యవాంఛితం బేదియును లేదని చెప్పెను. బలిచక్ర వర్తియుఁ దత్క్షణమే మణికలశంబునందలిజలంబులచే ధారా పూర్వకంబుగ సవామనదేవునకు మూఁడడుగులభూమిని దాన ము చేసెను.

సమస్తమహర్నిగణంబులును, స్వయముగఁ బురోహితుండగుశుక్రాచార్యుండును, ప్రధానులగుదైత్యగణంబులును జూచుచుండఁగనే వామనమూర్తి కావిధముగా భూదానము గావింపఁబడియెను. అప్పుడు వామనమూర్తి మృదుమధుర స్వరంబుతో స్వస్తివచనంబుల నుచ్చరించుచు “రాజా! నీవు సుఖవయ్యెదవుగాక! నాభూమిని నాకు సంప్రదానంబు సేయుము. నేను పోవలయు” ననియెను.

బలీంద్రుం డట్లే యని చెప్పి యాతనివంకఁ దిలకించుచు నిలువఁబడియెను. అట్లు చూచుచుండఁగనే వామనుండు విశ్వరూపధారిణముం గావించి చంద్రసూర్యులను, గగనంబును మించునంతటిదూరంబుగాఁ బెరిగి నిలిచెను. యజ్ఞపురుషుండును, అచ్యుతుండు నగునాతనివిక్రమాకృతి కంటంబు లేకుండెను.

అప్పుడు దైతేంద్రుండగు బలి పత్నీసహితుండై యమ్మ

హాదేవునకుఁ బ్రణామంబు చేసి విషయమధుఃఖాషణంబులతో
 “శ్రీహరీ! జగన్నాథా! విష్ణుదేవా! నీవు నీతి క్త్యనుసారంబుగా
 నీయిచ్చవచ్చినంతదూరమువఱకును నీపదంబులచే నాక్రమిం
 పుము. దేవా! ఆకారణంబుచే నేనుగూడ నెల్లవిధంబుల
 మహోన్నతపదలాభంబు నందఁగలుగుదును.” అని ప్రార్థన
 చేను.

మహాక్రతుమూర్తి యగువిష్ణుమూర్తి యట్లే యని చెప్పి
 కూర్మంబువఱకును గలయథోలోకంబు లన్నియు నేకపాదం
 బుచేతను, బ్రహ్మలోకపర్యంతముం గలయూర్ధ్వలోకము
 లన్నియు నేకపాదంబుచేతను నాక్రమించి “అసురేశ్వరా!
 నాతృతీయపాదంబు నుంచుటకు స్థానం బెచ్చట నున్నది? ఈస
 మస్తప్రసంచమును నారెండడుగులకొలతకు సరిపోయినది.
 నీనన్నయట్లుగా మూడవయడుగునకుఁ దగితావు నొసంగు”
 మని యడిగెను.

అంత బలిదానవేంద్రుండు మండహాసంబు నేయుచు
 “దేవాదిదేవా! నేను సృష్టికర్తను గానుగదా! ఈవిశ్వం బంత
 యును నీచేతనే కల్పింపబడినది. జగన్మయా! నీదోషంబు
 చేతనే యిది యంతయు నెల్పంబై పోయినది. ఇట్టిచో నేనేమి
 చేయుదును? కేశవా! అయినను నేనెన్నటికి నసత్య మామ
 వాడను గాను. కావున నీమూడవపదంబును నాశిరమునం

మంచి నన్ను సత్యప్రతిష్ఠానిగా ననుగ్రహింపుము ” అని ప్రార్థించెను.

వేదమూర్తి యగుభగవానుండు ప్రసన్నుడై “వైత్య రాజా ! నీనిర్మలభక్తిభావంబునకు నేను ప్రీతుండనైతిని. నీయభీష్టవరప్రదానంబు గావించెద నర్థింపు ” మని యనుగ్రహించెను.

కాని బలిచక్రవర్తి యెట్టివరంబును గోరుకొనఁడయ్యెను. అప్పుడు జగన్నాథుండును, ద్రివిక్రముండు నగువిష్ణుదేవుండు సుశోషించి యమ్మహాదానశీలుండగు నసురేశ్వరునకు రసాతలాధిపత్యంబును, ఆత్మాధిపత్యంబును భావికాలంబున నింద్రపదంబును, శాశ్వతం బగుమహాయశంబును బ్రసాదించి సప్తీకుం డగుబలిదానవేంద్రుని రసాతలరాజ్యసింహాసనంబునఁ బ్రతిష్ఠించి యథాపూర్వంబుగా స్వరాజ్యమును దేవేంద్రునకుఁ గరగతంబు గావించెను.

బౌద్ధులకు నచ్చుఁగాక ♦ బహుబంధనము లైన
వచ్చుఁగాక లేమి ♦ వచ్చుఁ గాక
జీవధనములైన ♦ జెనుఁగాక పడుఁగాక
మాటఁదిరుగ లేరు ♦ మానధనులు.

14288